

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τ ζ ώ ν Κ έ ν ν ε θ Γ κ α λ μ π ρ α ί η θ: «Τὸ νέον βιομηχανικὸν κράτος». Ἐπιμέλεια μεταφράσεως Κ. Χατζηαργύρη. Ἀθήναι, Ἐκδόσεις Β. Α. Παπαζήση, 1969, σχ. 8ου, σ. 430.

Ὁ Γκαλμπραϊθ εἶναι ἡλικίας 61 ἐτῶν, канаδικῆς καταγωγῆς, ἐγκατεστημένος στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες ἀπὸ τὸ 1931, καθηγητῆς τῆς Οἰκονομικῆς στὸ φημισμένο Πανεπιστήμιον Χάρβαρντ, προικισμένος ἀπὸ τὴν περίοδο τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου μὲ πολὺτιμη διοικητικὴν πείρα, ἔχοντας διακριθῆ ἔκτοτε σὰν πρεσβευτῆς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν στὴν Ἰνδία ἐπὶ Τζὼν Κέννεντυ, συγγραφέας σειρᾶς ἀξιολόγων οἰκονομικῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ μυθιστορημάτων, ποῦ ἐκτιμήθησαν γιὰ τὴν ζωντανία καὶ παρατηρητικότητά τους, ὁ Γκαλμπραϊθ εἶναι ὁ τύπος τοῦ πολυσυνθέτου ἀνθρώπου ποῦ κατορθώνει νὰ συνδυάζῃ τὶς πολυποικίλες γνώσεις του, γιὰ νὰ ἐμβαθύνῃ ὅλο καὶ πλεονεκτή, καὶ μὲ τρόπο ὅλο καὶ πλεονεκτή ὀλοκληρωμένως στὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Κίνησε τὸ ἐνδιαφέρον πρὶν δεκαετίες μὲ τὸν τρόπο ποῦ ἀνέλυσε τὰ δεδομένα τῆς μεγάλης οἰκονομικῆς κρίσεως τοῦ 1929. Ἀπασχολήθηκε γιὰ πολὺ χρόνον μὲ τὰ προβλήματα διαθέσεως τῶν προϊόντων τῆς, ποῦ ἀντιμετωπίζει στὴ σημερινὴ ἐποχὴ τῆς ὀλο καὶ πλεονεκτή παραγωγῆς ἢ «κοινωνία τῆς εὐημερίας». Καὶ ὠδηγήθη ἀπὸ κεῖ, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ ἐξηγεῖ στὸν Πρόλογόν του, σὲ μίαν ὀλο καὶ πλεονεκτή διερεύνηση τῶν ἀλληλένδετων παραγόντων καὶ δυνάμεων ποῦ συνθέτουν καὶ κινοῦν τὴν σύγχρονην κοινωνία. Κατέληξε ἔτσι, ὅπως θὰ ἰδῆ ὁ ἀναγνώστης, νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἔχουν πάψει νὰ ἰσχύουν, στοὺς πλεονεκτή οὐσιώδεις τομεῖς τῆς οἰκονομίας, οἱ κανόνες καὶ οἱ ἀξίες πᾶνω στοὺς ὁποίους βασιζέται (ἐν τούτοις) ἀκόμη καὶ σήμερον ἡ οἰκονομικὴ διδασκαλία. Μᾶς καλεῖ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ καταλάβουμε, πῶς ὁ κόσμος στὸν ὁποῖον ζοῦμε εἶναι κατὰ τὸ ὀλοτερον διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν κόσμον ὅπου νομίζουμε ὅτι ζοῦμε, καὶ μᾶς ἐξηγεῖ γιὰτὶ συμβαίνει νὰ ἔχουμε παρερμηνεύσει τὴν πραγματικότητα ποῦ μᾶς περιβάλλει καὶ τοὺς νόμους στοὺς ὁποίους ὑπακούει. Ἀποκαλύπτεται ἔτσι σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς πλεονεκτή βαθυστόχαστους μελετητῆς τῆς ἐποχῆς μας. Εἶτε διαφωνεῖ κανεὶς μὲ τὰ συμπεράσματα ποῦ διατυπῶναι στὸ βιβλίον του τοῦτο εἶτε ἀπεναντίας συμφωνεῖ καὶ πλεονεκτή, δὲν μπορεῖ πάντως νὰ ἀμφισβητήσῃ ὅτι ἡ σκέψις πᾶνω στὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα ἔχει ἐπιρρεασθῆ ριζικὰ καὶ μόνιμα ἀπὸ τὰ ὅσα λέγει στὸ παρὸν σύγγραμμά του ὁ Γκαλμπραϊθ. Ὅτι δηλαδὴ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἂν ἔχη δίκιον ἢ ὄχι ὁ Γκαλμπραϊθ, κατορθώνει πάντως νὰ ἀναταράξῃ τὰ λιμνάζοντα τέλματα τῆς παραδοσιακῆς σκέψεως καὶ νὰ μᾶς ἀναγκάσῃ ὄλους μας νὰ ξανασκεφθῶμε καὶ νὰ ξαναεξετάσουμε τὶς ἰδέες πᾶνω στὶς ὁποῖες στηρίζουμε τὴν ὀλη μας φιλοσοφία τῆς ζωῆς. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτή, τὸ «Νέον Βιομηχανικὸν Κράτος» τοῦ Γκαλμπραϊθ ἀποτελεῖ ἕνα σταθμὸν στὴν ἀνθρώπινον σκέψιν καὶ ὁ κάθε σκεπτόμενος ἀνθρώπος ἔχει χρέος νὰ τὸ διαβάσῃ καὶ νὰ ἐνημερωθῆ στὴν ἐπιχειρηματολογία του, τοὐλάχιστον γιὰ νὰ καταλάβῃ σὲ ποῖον βαθμὸν ὁ κόσμος τῆς σήμερον διαφέρει ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς χθῆς. Θὰ ἔπρεπε κανεὶς, γιὰ νὰ δώσῃ μίαν καλύτερη ἰδέαν τοῦ ἀνδρός, νὰ προσθέσῃ πῶς μέσα στὰ χρόνια ποῦ διέθεσε γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον του τοῦτο, κατάρθασε νὰ εἰδικευθῆ ἐπίσης, θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ, στὰ προβλήματα τῆς ὑπαναπτύξεως καὶ ὅτι γενικὰ δὲν ὑπῆρξε πρόβλημα πολιτικὸν ἢ κοινωνικὸν στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες ποῦ νὰ μὴν τράβηξε ταυτόχρονα τὴν προσοχὴν του καὶ νὰ μὴν κινητοποιήσῃ ὀλην του τὴν δραστηριότητα. Ἀμα λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας τὰ πρόσθετα τοῦτα δεδομένα, ἴσως νὰ ἐμβαθύνουμε πλεονεκτή στὴν

συνθετική σκέψη του παραδόξου τούτου άνδρός, που κατορθώνει σήμερα να σαγηνεύη, να φανατίζει, να επηρεάζη, να ξεγειρή, να έλκύη και όπωσδήποτε να άπασχολή με τὰ γραφόμενά του τους άνθρώπους τής σκέψεως και τής δράσεως, τους επιστήμονας και τους κοινούς πολίτες.

Όμως, εϋτε και αυτά άρκούν για να φθάσουμε σε μιάν έπαρκή κατανόηση του άξιολογώτατου τούτου επιστήμονας και του έργου που τώρα παρουσιάζουμε στο έλληνικό κοινό. Ένα από τὰ πιό άξισημείωτα και τὰ πιό πολύτιμα έπιτεύγματα του Γκαλμπραίθ είναι ότι κατορθώνει να γράφη κατά τρόπο κατανοητό και για τόν κάθε μορφωμένο άνδρα. Τὰ όσα λέγει έχουν διατυπωθή άπλά και έπαγωγικά, έτσι που να μη δυσκολεύουν και να μη φοβίζουν τόν άναγνώστη έννοιες σαν τήν τεχνοδομή, τή ρύθμιση τής όλικής ζητήσεως, τή θεωρία τών κινήτρων και τήν αναθεωρημένη σειρά διαδοχής. Τό χιοϋμορ, έμμεσο αλλά και άμεσικτικό, δροσίει παραπάνω τό όλο του σϋλ, και μερικά άνακεφαλαιωτικά κεφάλαια βοηθούν τόν άναγνώστη πιό πολύ στο να άφομοιώση τīs σκέψεις και τους συλλογισμούς του συγγραφέα.

Ό μεταφραστής όμολογεί ότι άπέδωσε ιδιαίτερη σημασία στο να άποδώση με τήν ίδια, και ει δυνατόν άκόμη πιό μεγάλη άπλότητα τὰ νοήματα του Γκαλμπραίθ—πράγμα όχι πάντοτε εύκολο, γιατί τό άπλό σϋλ στήν άγγλική είναι κάτι τό ριζικά διαφορετικό στη διάρθρωσή του από τό άπλό σϋλ στήν έλληνική. Έπαιξε ρόλο, όσον άφορά τήν έπίδωξη τούτη, και ή γλώσσα που διαλέχθηκε για τήν άπόδοση του βιβλίου. Προκρίθηκε από τό μεταφραστή ή άπλή καθαρεύουσα, αλλά με ώρισμένες δημοτικές έκφράσεις που τīs έχει καταστήσει γνώριμες και γενικά άποδεκτές τό σϋλ τών έφημερίδων. Άποφεύχθηκε έτσι ή άπδλυτη καθαρεύουσα τών συνηθισμένων οικονομικών συγγραμμάτων, που θα είχε καταστήσει τό έργο άκατάληπτο στους πιό πολλούς άνθρώπους, άκόμη δέ (φοβούμαι) και στους πολλούς, αλλά και διατηρήθηκε ταυτόχρονα ή καθαρεύουσα σε βαθμό που να μη θίγονται τὰ αισθήματα τών όσων συνήθισαν να ταυτίζουν τήν οικονομική με τήν καθαρεύουσα. Κατά πόσον ό άναγνώστης θα θεωρήση ότι άποτίεται έτσι, σε χαρμάνι γενικά άποδεκτό, ό έπιβαλλόμενος φόρος τιμής και στήν καθαρεύουσα και στή δημοτική είναι κάτι που θα δείξη ή πράξη. Μά μπορεί από τώρα, νομίζω, να ύποστηριχθή ότι με τό είδος του σϋλ που διαλέχθηκε, και που οι άτέλειές του όφειλονται βέβαια σε άδυναμία του μεταφραστοϋ, έχει έπιτευχθή ό βασικός σκοπός, δηλαδή να γίνη τό βιβλίο του Γκαλμπραίθ εύληπτο για τόν κάθε Έλληνα που διαθέτει τή βασική παιδεία και που τού άρέσει να ένημερώνεται στα νέα ρεύματα, τīs νέες έρμηνείες, τīs νέες ιδέες που διαμορφώνει ή άστείρευτη και άδιάκοπα μεταβαλλόμενη πραγματικότητα του σημερινού κόσμου.

Μήπως με τήν άνάλυση τούτη του Γκαλμπραίθ καταργούνται τὰ γνώριμα οικοδομήματα τής κλασσικής οικονομικής σκέψεως; Ό άναγνώστης του βιβλίου θα διαπιστώσῃ πως ό συγγραφέας άρέσκεται στο να πειράξη άλύπητα τους παραδοσιακούς οικονομολόγους, άκόμα δέ και τους πιό στενούς του φίλους άνάμεσά τους, και να άποκαλύπτη τīs άδυναμίες και τήν έλλειψη ρεαλισμού τής όλης αναλύσεως, στήν όποία σπηρίζονται. Μά ό ίδιος συχνά ειρωνεύεται στα όσα γράφει, και τόν έαυτό του, χωρίς με τούτο βέβαια να χαρακτηρίζη σαν άκυρες τīs δικές του βασικές διαπιστώσεις. Και τήν παραδοσιακή οικονομική έπιστήμη ό Γκαλμπραίθ δέν ζητεί να καταργήση. Έθλει όμως να καθορίση τὰ πιό στενά πλαίσια, μέσα στα όποια άληθεύουν κατ' αυτόν οι διαπιστώσεις και τὰ άξιωμάτα της. Και γυρεύει έτσι να ξαναδώσει στις οικονομικές έννοιες τόν πρόσκαιρο, τόν ιστορικό, χαρακτηρισμό που είχαν όταν πρωτοδημιουργήθηκε ή οικονομική έπιστήμη. Ζητεί να συνδέση τήν έπιστήμη τούτη προς τήν συγκεκριμένη πραγματικότητα και να τήν βγάλη από τόν κόσμο τών γενικοτήτων, όπου οι διαπιστώσεις της και άληθεύουν και δέν κατορθώνουν να συλλάβουν και να περιγράψουν ουσιώδεις όψεις του πραγματικού κόσμου. Ύπο τήν έννοια τούτη τό σύγγραμμα του Γκαλμπραίθ μπορεί να χαρακτηρισθή και σαν ιστορική άνάλυση, σαν μιá περιγραφή του πώς και διατι ό άνθρωποι κατά τό παρελθόν διεμόρφωσαν ώρισμένες έπιστημονικές και άλλες αντίληψεις και διατι οι αντίληψεις τούτες δέν άναπακρίνονται πιá όλοκληρωτικά, και αύριο θα άντιστοιχούν άκόμη πιό λίγο, στο συγκεκριμένο κόσμο όπου

ζοῦμε. Τὸν κόσμο δηλαδή, γιὰ νὰ εἰμαστε πιὸ συγκεκριμένοι, ὅπου ζοῦν πρὸ παντὸς ἡ Ἄμερική καὶ τὰ ἐκβιομηχανισμένα γενικῶς κράτη. Τὸν κόσμο ποὺ παίξει τὸν ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴ σημερινὴ ἱστορικὴ φάση. Καὶ πρὸς τὸν ὅποιο οἱ ἄλλες χῶρες, ποὺ αἰσθάνονται ἀδιάκοπα τὴν ἐπίδρασή του, τείνουν ὅλο καὶ πιὸ πολὺ νὰ μοιάσουν.

Κ. Χ.

Σπ. Α. Ζομπανάκη, διδάκτορος Πανεπιστημίου Ρώμης, «Δημόσιαι σχέσεις». Ἀθήναι, 1968, σελ. 143.

Ὁ κ. Σπ. Ζομπανάκης, ἐργαζόμενος ἀπὸ μακροῦ, ὡς σύμβουλος δημοσίων σχέσεων δὲν εἶναι ζηλωτὴς τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐνδιαφερόμενος νὰ ἀνυψώσῃ τὸ κύρος τῆς βιοποριστικῆς του δραστηριότητος εἰς τὰ ὅματα τῶν ἀδᾶων. Οὔτε ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀνυπομόνων ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι ἔχουν τάξει, ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς των, τὴν ὑφραπαγὴν ἀκαδημαϊκῶν διακρίσεων, διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐμπορευοῦσας ὀρισμένων ἐπιστημονικῶν νεωτερισμῶν. Ἀντιθέτως ἡ πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ ἐνασχόλησίς του μὲ τὸν θεσμὸν τῶν δημοσίων σχέσεων, εἶναι προῖον ἀγάπης καὶ πίστεως, ἀπόρροια ἐνδομύχου παρορμησεως ἀποκτώσης τὴν κατηγορηματικὴν ἀκαμψίαν ἡθικοῦ χρέους, προαίρεσις βίου θὰ ἐλέγομεν, ὅτι δὲν ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ ἐξολισθῆσμεν εἰς φιλοσοφικὰς γλυκερότητας.

Εἰς ἐποχὴν ἀποκλείουσαν τὰς μεγάλας ἐξάρσεις καὶ ἀνάγουςαν τὸ μέγεθος τοῦ εἰσπραττομένου κατὰ μῆνα εἰσοδήματος εἰς ὑπατον καὶ μοναδικὸν κριτήριον ὄλων τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιδόσεων, ὁ συγγραφεὺς ἀνευρίσκει τὸ θάρρος νὰ ἐνθουσιάζεται καὶ νὰ ἀφιερῶνῃ ὅλην του τὴν ἰκμάδα εἰς τὸ ἀνιδιοτελὲς ἄθλημα τῆς θεμελιώσεως, διευρύνσεως, διαδόσεως καὶ κραταιώσεως ἐνὸς ἐπιστημονικοῦ κλάδου, ἐξανθρωπιζόντος κατὰ τὴν γνώμην του τὸ σκληρόν, ἀπρόσωπον καὶ ἀμείλικτον συναλλακτικὸν κύκλωμα. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ὅμως καὶ ἡ πίστις, ἐνῶ ἀποτελοῦν ἀπαραίτητον ἔρεισμα πάσης δημιουργικῆς ἀνατάσεως δὲν ἀποκλείεται ἐνίοτε νὰ ὀδηγήσουν εἰς μονομερεῖς ἀποτιμήσεις ἢ νὰ συσκοτίσουν τὸν νοῦν εἰς βαθμὸν ἀπαγορευοῦντα τὸν ἐντοπισμὸν ἐμφανῶν κηλίδων. Τὸ πόνημα τοῦ κ. Σπ. Ζομπανάκη, μίαν μόνην ἔλλειψιν παρουσιάζει: ὁ συγγραφεὺς δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιμείνῃ ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν σημείων τοῦ θεσμοῦ τὰ ὅποια καλῶς γνωρίζει, ἐφρησυχάζων ἴσως, μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι αἱ ἔκτροπαὶ ἀνεξαρτήτως συχνότητος καὶ βαρύτητος δὲν παύουν νὰ εἶναι ἔκτροπαὶ ἐκφεύγουσαι τοῦ πλαισίου μιᾶς συστηματικῆς συνθετικῆς ἐπισκοπήσεως. Ἡ ἔλλειψις αὕτη, ἀπότοκος εὐμενοῦς προκαταλήψεως οἰσθηλατοσύνης ἀκαταπαύστως τὴν ἔφειν τελειότητος καὶ ἀδιαβλήτου συνθετικῆς ἀριότητος, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ μὴ βλέπωμεν φωτιζομένην παρὰ μόνον τὴν μίαν πλευρὰν τῆς σελήνης, ἱκανοποιητικῶς ἐν τούτοις ἀποζημιούμενοι διὰ τὰς ἀποσιωπήσεις ἐκ τῆς εὐγλώττου καὶ ἀναγλύφου εἰκονογραφήσεως τῶν μὴ ἀποσιωπηθέντων.

Ὁ κ. Ζομπανάκης πιστεύει ἀκραδάντως, ὅτι αἱ δημόσιαι σχέσεις ἐκφράζουν μίαν κοσμοθεωρίαν, μίαν νέαν φιλοσοφικὴν στάσιν μὴ συμπίπτουσαν μὲ τὸ μεθοδικὸς ἐνορχηστρωμένον σύνολον ἐνεργειῶν διὰ τῶν ὁποίων τὰ οἰκονομικὰ μεγαθήρια τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, τείνουν νὰ ἐφελκύσουν τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, κερδίζοντα τὴν ἐμπιστοσύνην του τῆ βοληθεῖα θεαματικῶν χειρονομιῶν εὐρείας ἀπηχίσεως. Ἄν ἀνεφέρετο εἰς τὸν κ. Ζομπανάκη ὅτι αἱ δημόσιαι σχέσεις ἀποτελοῦν συνέχισιν τῆς διαφημίσεως δι' ἄλλων μέσων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ ἀπέριπτε μετ' ὄργιλου ἀγανακτήσεως τὴν βέβηλον παράφρασιν τοῦ γνωστοῦ ἀξιώματος τοῦ Κλαούζεβιτς, ἰσχυριζόμενος ὅτι αἱ δημόσιαι σχέσεις οὐδὲν κοινὸν ἔχουν μὲ τὴν διαφήμισιν, ὡς ἐναρκαίνουσαι νέον προσανατολισμὸν τῆς δράσεως τῶν ἐπὶ μέρος οἰκονομικῶν μονάδων, αἱ ὅποιαὶ συσσωρεύουσαι τεράστιον πλοῦτον ἤρχισαν νὰ συναισθάνωνται βαθύτερον τὰς ὑποχρεώσεις των ἐναντι τῆς δλόττης, μὴ περιοριζόμεναι ἀπλῶς εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ μεγίστου δυνατοῦ κέρδους, ἀλλὰ οἰκιοθελῶς ἀφιερώνουσαι μέρος τῶν κερδῶν των εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἐπιτακτικῶν ἢ καὶ πολυτελῶν συλλογικῶν ἀναγκῶν.

Ἄν ἀνεφέρετο ὅτι εἰς τὰ γραφεῖα εὐρωπαϊκοῦ περιοδικοῦ εὐρείας κυκλοφορίας φυλάσσεται προσφερόμενον εἰς κοινὴν θέαν πειστήριον ἀναμφισβητήτου ἀνοικτῆς καὶ σκανδαλωδῶς γενναίοφρονος δωροδοκίας, μὴ ὑπερβάσης τὸ στάδιον τῆς ἀποπείρας, λόγω ἀρνήσεως

του παραλήπτου να γίνη πλούσιος, πωλών την ψυχήν του εις τόν Σατανάν, επιχειρηθείσα από την υπηρεσίαν δημοσίων σχέσεων γνωστής αυτοκινητοβιομηχανίας, ο κ. Ζομπανάκης κατά πάσαν πιθανότητα δέν θά έδισταζε να ζητήση και να υποστηρίξη την καταδίκη των υπαιτίων εις Ισόβιον έπαγγελματικόν άφανισμόν, έπικαλούμενος τόν κώδικα δεοντολογίας του επαγγέλματος, ο οποίος υίοθητή εις Βενετίαν τó 1961 υπό τής διεθνούς Ένώσεως Δημοσίων Σχέσεων.

Έν άλλοις λόγοις ο κ. Ζομπανάκης όπως όλοι οί πιστοί, διαθέτει άμυντικούς μηχανισμούς ουδέτεροποιούντας άκαριαίως όχληράς πυυχάς τής πραγματικότητος, ούτως ώστε ή ή αίγλη του όράματος να διατηρήται άκεραία και να έκμηδενίζεται άπ' άρχής ο σκόλος τής άμφιβολίας, ο όποιος άνακαλεί εις την τάξιν τούς λάτρας και τούς ευάγγελιστάς των νέων άγαθών. Η νέα άλήθεια του κ. Ζομπανάκη δέν στερείται γοητείας και διά τούς σκεπτικιστάς. Η βαθύτερα του πεποίθησις είναι ότι αί δημόσιαί σχέσεις δέν άποτελούν εξειδικευμένη μορφήν χειρισμού συνθέτων ψυχολογικών προβλημάτων εις τόν τομέα τής επιχειρηματικής δράσεως, αλλά νέαν κοσμοθεωρίαν, νέαν φιλοσοφικήν στάσιν, ως έλέχθη προηγουμένως, έχουσαν ως έρεισμα και ως κορωνίδα την συνεχή και συστηματικήν καταπολέμησιν του ψεύδους και τής άγνοίας διά τής διαρρήξεως των παραπετασμάτων, τά όποια δέν έπιτρέπουν εις τούς άμύητους να ίδουν τι άκριβώς συμβαίνει εις τά άδυστα των άδύτων των κοινωνικών έκείνων σχηματισμών, οί όποιοί, λόγω ισχύος και έπιβολής έπηρεάζουν καταθλιπτικώς την ζωήν του κατ' ίδιον άτομου, ως είναι τά τεράστια οικονομικά συγκροτήματα, ο στρατός, τó Κράτος, ή Έκκλησία, τά συνδικάτα κλπ. Η καταπολέμησις του ψεύδους και ο μετριασμός τής άγνοίας συνδυάζόμεναι με την άνάληψιν κοινωνικώς έπωφελών ή άποδεκτών πρωτοβουλιών όροθετούν τó περίγραμμα των δημοσίων σχέσεων, ως ίδιοκροφου θεσμού άποσκοπούντος εις την συμφιλίωσιν των ώργανωμένων συμφερόντων με την Κοινήν Γνώμη και δικαιολογούν την ύπαρξιν «πιστών» ως ο κ. Ζομπανάκης, οί όποιοί φρονούν ότι ο νέος θεσμός καλείται και προώρισται να δράση ως μέσον έρσεως παρεξηγήσεως και συμφιλίωσης του άνθρώπου με τó κοινωνικόν του περιβάλλον διά τής πειθοής και του λόγου. Διότι κατά την κολακευτικήν έκδοχήν αι δημόσιαί σχέσεις έρχονται να θεραπεύσουν δεινά άπορρέοντα έκ τής άπροσκόπτου λειτουργίας των άρχών του οικονομικού φιλελευθέρου άποδός, ο όποιος, ως άπεδείχθη ιστορικώς, δέν άγει εις παγκόσμιον άρμονίαν και έπιτυχή έναρμόνισιν άτομικού και συλλογικού συμφέροντος διά τής παρεμβολής άόρατου άυτοματισμού υπέχοντος την θέσιν τής θέιας Προνοίας. Ένώ κατά τόν 19ον αιώνα και παλαιότερον έπιστεύετο ότι ο έπιχειρηματίας έπιδιώκων και έπιτυγχάνων άποκλειστικώς και μόνον την συσσώρευσιν προσθέτων κερδών έξ αυτού του λόγου έγένετο έστω και άν δέν τόν έγνωρίζεν ο ίδιος όργανον έπεκτάσεως και συμμετρου προαγωγής τής έθνικής και τής παγκοσμίου ευημερίας, σήμερα ή πείρα έπιβάλλει να δεχθώμεν ότι τó φιλελευθέρον δόγμα ένεχει άτελείας δεκτικάς έπιδιορθώσεως, μία δέ των άτελειών του θεραπευμένη διά των δημοσίων σχέσεων είναι ή συσσώρευσις εις όλίγας χείρας συγκλονιστικής δυνάμεως έμπνεούσης δέος, έφ' όσον ή Κοινή Γνώμη δέν ένημερούται έπαρκώς, ώστε να γνωρίζη πώς χρησιμοποιείται ή συσσωρευθείσα συγκλονιστική δύναμις και εις ποίον βαθμόν οί ευνοηθέντες υπό του ισχύοντος συστήματος έχουν συναίσθησιν των έναντι τής όλότητος ύποχρεώσεών των.

Συνεπώς ή στροφή την όποιάν εκφράζουν και έσωματώνουν αι δημόσιαί σχέσεις δέν έχει έπιδερμικόν χαρακτήρα, αλλά βαίνει βαθύτερον, υποδηλώνουσα ότι υπό τās σημερινάς συνθήκας τής τεχνολογίας και τής τεχνοκρατίας ο σεβασμός του άτόμου ως προσωπικότητος και άπολύτου άξίας έπιτάσσει να ένημερώνεται έξαντλητικώς και ένσυνειδήτως περι των γεγονότων και των έξελίξεων αι όποια καθορίζουν την μοίραν του, έστω και άν διαδραματίζονται έντός «κλειστών» οικονομιοπολιτικών κέντρων λήψεως άποφάσεων.

Υπό αυτήν την έννοιαν την μόνην κατά τόν κ. Ζομπανάκη νοστήν, αι δημόσιαί σχέσεις είναι μερικωτέρα έκδήλωσις του παναρχαίου αίτήματος να καταστή ή γνώσις και ο λόγος ρυθμιστικός παράγων τής κοινωνικής συμβιώσεως αίτήματος άνανεωθέντος, μεταπλασθέντος και εξειδικευθέντος διά να άνταποκριθί εις τās συνθήκας του οικονομικοκρατουμένου και τεχνοκρατουμένου αιώνος εις τόν όποιον ζώμεν.

“Ολη ή κλίμαξ τῶν μέτρων, τῶν ἐνεργειῶν καί τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων ἀποκοῦν ἐπαφήν μέ τήν Κοινὴν Γνώμην οἱ χειρίζονται τῆς δυνάμεως (εἰς τὸ οἰκονομικόν, τὸ πολιτικόν, τὸ συνδικαλιστικόν ἐπίπεδον) ἀπὸ πλευρᾶς ἀξιολογικῆς ἀποτιμήσεως καὶ δεοντολογίας δὲν ἀποσκοποῦν εἰς τὸν βιασμόν τῶν ἀτομικῶν συνειδήσεων, ἀλλὰ εἰς καλυτέραν κατατόπισιν καὶ πληρεστέραν ἐνημέρωσιν, ὥστε αἱ κρίσεις καὶ αἱ πεποιθήσεις νὰ σχηματίζονται βάσει ἀντικειμενικῶν δεδομένων καὶ ὄχι βάσει φευγαλέων καὶ ψευδῶν ἐντυπώσεων.

“Ο κ. Ζομπανάκης διαπνέεται κυριαρχικῶς ἀπὸ αὐτὰς τὰς ὑψηλὰς ἀξίας, ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀποστολὴν τοῦ συμβούλου δημοσίῳν σχέσεων ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ κοινωνικοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ ἐξανθρωπισμοῦ τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν. “Ολαὶ αἱ ἀναλύσεις του καὶ ὅταν ἀναφέρονται εἰς πεζοτέρας καὶ ἀχρωμοτέρας ἐκδηλώσεις τοῦ μελετωμένου φαινομένου ἀγλαίζονται ἀπὸ τὴν λάμπιν ἐνδομύχου πίστεως. “Απὸ αὐτὴν τὴν ἀποψιν εἶναι δικαιολογημένη καὶ ἡ ἀπροσδόκητος περαιοσις τοῦ ἔργου του διὰ τοῦ βαρυφθόγγου ἀποστολικοῦ ἀποφθέγματος «ἡ νῦξ πρόεοφεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν» ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τοῦ φωτός», τὸ ὁποῖον ἐκ πρώτης ὄψεως μᾶλλον δὲν ἐντάσσεται ἀρμονικῶς εἰς θεματογραφικὸν πλαίσιον ἡσσοσος θερμοκρασίας. “Αν δὲν κατορθώη πάντοτε νὰ παρασύρῃ καὶ νὰ μεταδίδῃ τὸν ἐνθουσιασμόν του ἴσως τὸ σφάλμα θὰ πρέπει νὰ καταλογισθῇ εἰς τὴν μικροψυχίαν καὶ ὠμότητα τῶν καιρῶν μας, ἀποκλειόντων τὴν εἰς ἐκάστην δεδομένην περίπτωσιν καταβολὴν τῆς ἀναγκαίας φροντίδος προκειμένου νὰ διακρίνωμεν ποῖα σώματα φωσφορίζουν καὶ ποῖα ὄντως ἀκτινοβολοῦν.

Δ Μορτόγιας

Ἰνστιτούτου Τραπεζικῶν Μελετῶν τῆς Τραπεζικῆς τῆς Ἑλλάδος : «Ἡ χρηματοδότησις τοῦ Τουρισμοῦ», Ἀθήναι, 1967, σελ. 126, τιμὴ δραχμαὶ 40.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου Τραπεζικῶν Μελετῶν τῆς Τραπεζικῆς τῆς Ἑλλάδος περιλήφθη μελέτη ἔχουσα ἀντικείμενον τὸ λίαν ἐνδιαφέρον θέμα τῆς χρηματοδοτήσεως τοῦ Τουρισμοῦ. Ἡ ὅλη ἐργασία ἀποτελεῖται ἐκ πέντε κεφαλαίων. Τοῦ κυρίου θέματος προτάσσεται εὐρεία ἀνάλυσις τοῦ ρόλου τοῦ Τουρισμοῦ ἐντὸς τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας τῆς χώρας καὶ ἀνάπτυξις τῶν γενικῶν οἰκονομικῶν χαρακτηριστικῶν καὶ τῶν ἐξελίξεων τοῦ διεθνoῦς καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Τουρισμοῦ, ὡς καὶ ἀνάλυσις τῶν ἰδιαιτέρων ἀπὸ ἰδιωτικοοικονομικῆς ἀπόψεως χαρακτηριστικῶν τῶν τουριστικῶν καὶ δὴ τῶν ξενοδοχειακῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐν συνεχείᾳ ἐρευνῶνται λεπτομερῶς τὰ χρηματοπιστωτικὰ προβλήματα τῶν τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὑποδεικνύονται λύσεις, θεμελιούμεναι ἐπὶ τῶν δεδομένων τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος καὶ ἐπὶ τῆς προοπτικῆς τῶν μελλοντικῶν ἐξελίξεων. Τέλος, εἰς ἰδιαιτέρον κεφάλαιον ἐκτίθενται συνοπτικῶς οἱ εἰς τὰς κυριωτέρας τουριστικὰς χώρας ἰσχύσαντες ἢ ἰσχύοντες κανόνες χρηματοδοτήσεως τοῦ Τουρισμοῦ.

Τὴν ὅλην μελέτην χαρακτηρίζει γνώσις τοῦ ἀναπτυσσομένου θέματος ἐξ ἐπόψεως κυρίως πρακτικῆς καὶ ὀλιγώτερον θεωρητικῆς. Ἡ ἐργασία αὕτη δύναται ν' ἀποτελέσῃ χρήσιμον βοήθημα διὰ τοὺς ἀσχολουμένους ἐν γένει μὲ τὸν τουρισμόν.

Ἡ μελέτη αὕτη εἶναι προῖον ἐργασίας ὁμάδος Συνεργατῶν τοῦ Ἰνστιτούτου Τραπεζικῶν Μελετῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν κ. κ. Γεωργίου Μαυρέα, ὡς εισηγητοῦ, καὶ Λυκούργου Παπαδοπούλου, Ἐμμανουῆλ Παπαδογεώργη, Χαράλαμπος Παπαδοπούλου, Δημητρίου Σέμπου καὶ Κωνσταντίνου Δεττοράκη, ὡς μελῶν.

M.

Παναγιώτη Κανελλόπουλου : «Ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος». Μέρος Β', Ἀθήναι, ἀναθεωρημένη ἐκδοσις, 1968.

Τὰ βιβλία ἔχουν, λένε, ὅπως καὶ οἱ ἄνθρωποι, τὸ καθένα τὴ δικιά του μοῖρα. Παλιὰ ἢ ρῆσις, μοῦ ἔρχεται τούτη τὴ στιγμή στὴ σκέψη καθὼς ἔχω μπροστὰ μου τὸ δεύτερον μέρος τῆς «Ἱστορίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος» τοῦ κ. Παναγιώτη Κανελλόπουλου, στὴ

νέα, αναθεωρημένη της έκδοσης. Σέ δραματικές συνθήκες γράφτηκε καί σέ άκόμη δραματικές-τερες, γιά τόν συγγραφέα άλλα καί γιά όλους μας, κυκλοφόρησε τό βιβλίο στήν πρώτη του μορφή. Έδω καί περισσότερα από εικοσιπέντε χρόνια : Τήν περίοδο τής διπλής Κατοχής. Σέ στιγμές, δηλαδή, πού ό λόγος, γραφτός ή προφορικός, στό βαθμό πού επέμενε νά αντίδρα στόν κατακτητή καί, μέ τή σιβυλλική του έκφραση, τούς ύπαινιγμούς, τό συμβολισμό, τή μεταφορική του γλώσσα καί όσα άλλα μπορούν νά άποτελέσουν καταφύγιο μιάς σκέψης «έν διωγμῶ», κατορθώνοντας νά διασπᾶ τόν κλοιό, στόν όποιο ζητούσαν νά τόν φυλακίσουν οι δυνάμεις τοῦ σκότους, μεταβαλλόταν σέ πράξη. Καί μάλιστα σέ πράξη άπό τίς πλέον ύπεύθυνες καί, επίσης, τίς πλέον ριψοκίνδυνες. Γιατί σέ παρόμοιες περιπτώσεις ή σιωπή, μακριά άπό τό νά άποτελή διαμαρτυρία ή έκδήλωση θάρρους, όπως κολακεύονται νά αύταπατώνται όσοι προσφεύγουν σ' αύτήν, καταντᾶ άπλῶς βολική καί άνώδυνη λύση. Καί μέ τό νόημα άκριβδός τοῦ «λόγου» πού γίνεται «πράξη», χαιρετήσαμε, θυμάμαι, τό 1943, τήν έκδοση τής «Ίστορίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος». Άνεξάρτητα, θά ἔλεγα, άπό τήν όποια κριτική άξιολόγησή της ὡς προσωπικοῦ πνευματικοῦ ἐπιτεύγματος. Γιατί ό συγγραφέας, μέ μόνο τό αντικείμενο τής συγγραφῆς, μᾶς υπενθύμιζε ότι όλα δέν ἔχουν χαθῆ, όπως τόσα άλλα γύρω μας ἐπέμεναν νά μᾶς πείσουν. "Αν ό γερμανικός ναζισμός καί ό Ιταλικός φασισμός φιλοδοξούσαν, μέ τή «νέα τάξη» πού εὐαγγελίζονταν, νά άρνηθοῦν ὅ,τι ό άνθρωπος εἶχε κατακτήσει μέ σκληρούς άγώνες, κατά τήν ἑλληνικήν αρχαιότητα αρχικά, στήν Άναγέννηση καί τούς αἰῶνες πού τήν άκολουθήσαν, κατόπιν, ό κ. Κανελλόπουλος μέ τό βιβλίο του ἐρχόταν νά άποδείξει ὅχι μονάχα πόσο ἦταν χιμαιρική ή προσπάθειά τους, αλλά καί νά σταθεροποιήση τήν πίστη μας στήν άνωτερότητα τῶν ἀξιών, πού θεμελιώνουν καί ἐκφράζουν αὐτό πού άποκαλοῦμε «εὐρωπαϊκό πολιτισμό».

Εἶπαμε ὁμως : Κάθε βιβλίο ἔχει τή δικιά του μοῖρα. Δεκαετηρίδες πέρασαν άπό τήν πρώτη έκδοση τής «Ίστορίας» τοῦ κ. Κανελλόπουλου. Μεστές γιά τόν συγγραφέα της άπό μία σφύζουσα δραστηριότητα, πού ἐκδηλωνόταν στίς πλέον διαφορικές περιοχές τής πράξης καί τοῦ στοχασμοῦ. Πολιτικός, κατά κύριο λόγο, καθ' ὅλη τή μακρά αύτήν περίοδο, εὐρισκεν ὡστόσο τόν καιρό νά διακοπῆ καί τό «καθαρό» πνεῦμα στίς πλέον «ἀμυγῆς» του μορφές : Τήν ποίηση, τό ἀφήγημα, τή μελέτη, τό δοκίμιο. Στήν πολιτική, οι ἀντιθέσεις καί οι ἀμφιβολίες δέν ἔλειψαν. Κάποτε, μάλιστα, θεμελιακές καί ὀξύτατες. Στήν περιοχή τοῦ στοχασμοῦ καί τής σκέψης, αντίθετα, ή συγκατάνευση ἦταν σχεδόν ὁμόθυμη. "Όσο τουλάχιστον μπορεῖ νά εἶναι προκειμένου γιά ἐκδηλώσεις, στίς όποίες καί τᾶ κριτήρια δέν εἶναι ὁμοιομορφα καί σταθερά, καί ή ἀξιολόγηση δέν γίνεται βάσει τῶν ἰδίων πάντοτε προτύπων. Καί τώρα, Ἰδού ή «Ίστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος», πρόσφατη καί ὀλοκληρωτικά μεταγραμμένη σέ τρόπο πού, άπό μιά ὀρισμένη άποψη, νά μπορῆ ή νέα έκδοση νά λογαριάζεται γιά καινούργιο, σχεδόν, βιβλίο. Τό ἐπιβεβαιώνει, πρῖν άπ' ὅλα, ή ἔκταση πού προσέλαβε, καί ή όποια, γιά ἔργα τής μορφῆς καί τής ὕψης τής «Ίστορίας τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος», δέν εἶναι ποτέ ἀμελητέα ποσότης. Ριψοκινδυνεύοντας, θά λέγαμε ότι, στήν περίπτωση αύτή, βρίσκεῖ ἴσως τήν ἐφαρμογή του ό γνωστός νόμος τής διαλεκτικής, γιά μεταβολή τής ποσότητος σέ ποιότητα. Τόσο περισσότερο, όσο τήν άνεση πού τό προσφέρειται, ό συγγραφέας τήν χρησιμοποιεῖ ἄκρως ἐποικοδομητικά, πλουτίζοντας τήν ἐκθεσή του ὅχι μονάχα μέ λεπτομέρειες, ὄλλα καί προσθήκες περισσότερο οὐσιώδεις, ὡστε τό ἔργο νά άποκτᾶ μεγαλύτερη πληρότητα. Κάποιοι ἀριθμοί, πού παραθέτει ό ἴδιος ό κ. Κανελλόπουλος στόν πρόλόγο του, φωτίζουν ἐπαρκῶς τό θέμα : Στίς ἑκατόν πενήντα σελίδες τοῦ πρώτου μέρους τής ἀρχικής γραφῆς, ἀντιστοιχοῦν χίλιες τῆς νέας έκδοσης. Καί στίς διακόσιες δέκα τοῦ δευτέρου μέρους, χίλιες τριακόσιες τριάντα, ὅσες καί οι σελίδες τῶν δύο ὀγκωδῶν τόμων, πού μᾶς άπασχολοῦν σήμερα. Πῶς, λοιπόν, νά μή μιλήσης γιά «καινούργιο» βιβλίο;

Στόν ὄρο «εὐρωπαϊκό πνεῦμα», τοῦ όποίου τήν ἱστορία ἀναλαμβάνει νά συγγράψη, ό κ. Κανελλόπουλος δίνει εὐρύτατη, τήν εὐρύτερη δυνατή ἔννοια. Στήν ἱστορία τοῦ στοχασμοῦ, ἔντασσει τή φιλοσοφική, τήν πολιτική καί αύτήν άκόμη τήν ἐπιστημονική σκέψη. Στά αἰσθητικά ἐπιτεύγματα, ὄλες τίς ἐκδηλώσεις τής τέχνης : "Εμμετρο καί πεζό, ἀφηγη-

ματικό και κριτικό λόγο, τη μουσική, τις εικαστικές τέχνες. Και με θαυμαστά, θά έλεγα, «ισοτιμία». Βλέποντας κάθε μορφή ή είδος τὸ ἴδιο ἀντίπροσωπευτικά τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, παρμένου στὸ σύνολό του. Κι' ἄς ἔρχεται κάθε ἐποχὴ νὰ δώσει τὴν προτεραιότητα, ἀξιολογώντας τα ἀνάλογα, τότε στὸ ἓνα καὶ τότε στὸ ἄλλο. Πιὸ συγκεκριμένα στὶς τέχνες ἢ τὰ εἶδη ἐκείνα πού, ἀπὸ τὴν ἴδια τους τὴ φύση, εἶναι σὲ θέση πληρέστερα νὰ ἐκφράσουν τὴν ἰδιοτυπία, πού τῆς δίνει σὲ κάθε χρονικὴ περίοδο, καὶ τὴν ιδιαίτερη προσωπικότητα μέσα στὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς ἀνθρωπότητας. Χρονολογικῆ, φυσικῆ, στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ πάντοτε, ἢ ἐκθεσὴ τοῦ κ. Κανελλόπουλου, δίνει ἐντελῶς βαρύνουσα θέση στὴν προσωπικότητα. Ἱστορία, κατὰ τὸ πλεῖστον, Μεγάλων Ἀνδρῶν τὸ βιβλίο του, ὑποδηλώνει καὶ τὴ φιλοσοφικὴ του τοποθέτηση, ὡς πρὸς τὶς κινητήριες δυνάμεις τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι. Ἐδῶ οἱ ὅπαδοι τῆς ἀντιθέτου μεθόδου, τῆς «κοινωνιολογικῆς» ἢ «ἱστορικῆς», ἂν προτιμᾶτε, ὅπως ὁ ὑποφαινόμενος, θὰ εἶχαν πολλές καὶ ριζικὲς ἀντιρρήσεις, μολοῦντι ὁ κ. Κανελλόπουλος, ἐκλεκτικὸς ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ φύση, ὑπερβαίνει τὴ μονομέρεια τῆς μεθόδου πού χρησιμοποιεῖ. Στὴν ἐκθεσὴ του, ἐξ ἄλλου, ἀκολουθεῖ ὀρισμένους «κανόνες». Μᾶς τοὺς ἀποκαλύπτει ἔμμεσα ὁ ἴδιος μιλώντας γιὰ τὸν τρόπο πού θὰ διαπραγματευθῆ τὸ σχετικὰ μὲ τὸν Σαίξπηρ, στὸ ἀνάλογο κεφάλαιο : «Ἀμέτρητα εἶναι, γράφει, τὰ βιβλία καὶ οἱ μελέτες, πού πραγματεύονται τὴν οὐσία τοῦ ἔργου καὶ τὴ ζωὴ καὶ πορεία τοῦ πνεύματος τοῦ μεγάλου Ἀγγλοῦ ποιητῆ. Δὲν θὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ ποῦμε νέα πράγματα. Θὰ μιλήσουμε ὁμως μὲ τὸν δικό μας τρόπο, συνδυάζοντας τὶς ἐπίμονες ἐρευνες, κριτικὲς ἐργασίες καὶ λογοτεχνικὲς ἐρμηνεῖς ἄλλων, μὲ τὶς ἄμεσες προσωπικὲς μας ἐντυπώσεις ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τῆς δημιουργίας του». Ὑπὸ τὶς προϋποθέσεις αὐτές, εὐκολα ἀντιλαμβάνεται κανένας τὴ σημασία πού ἀποκτᾶ, ὅπως ἄλλωστε καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἀνάλογα ἔργα, ἢ ποσότητα καὶ ἢ ποιότητα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀξιολόγηση τῆς βιβλιογραφίας, τῶν βοθημάτων στὰ ὅποια προσφεύγει ὁ συγγραφέας, καὶ πολὺ περισσότερο στὶς περιπτώσεις ἐκεῖνες (κι' αὐτὸ σὲ ἓνα τέτοιας πνοῆς πόνημα δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἀποφευχθῆ, ὅποια καὶ ἂν εἶναι ἢ φιλοπονία καὶ ἢ εὐσυνειδησία τοῦ μελετητῆ), ὅπου οἱ προσωπικὲς ἐντυπώσεις ἢ ἐλλείπουν ἐντελῶς ἢ εἶναι περιωρισμένες. Συστηματικὸς καὶ προσεκτικὸς ὁ συγγραφέας, δὲν ἀστοχεῖ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ἡ βιβλιογραφία του εἶναι πλήρης καὶ μὲ προτίμηση, μάλιστα, πρὸς τὰ νεώτερα ἀκόμη καὶ τῆς τελευταίας πενταετίας ἔργα, καὶ ἡ ἀξιολόγησή της, κυρίως ὡς πρὸς τὶς ἐργασίες πού θὰ ἀποτελέσουν τὸν κορμὸ τῆς δικῆς του θεωρήσεως, σχεδὸν πάντοτε ἐπιτυχής. Ἡ παρατήρηση, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἀφορᾶ περιοχὲς πλέον οἰκείες στὸν ὑποφαινόμενο, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ἡ δυνατότητα τῆς διακρίβωσης. Τὸ ἴδιο, ὁμως, φαντάζομαι, θὰ συμβαίη καὶ σὲ τομεῖς πού βρίσκονται, λίγο-πολύ, ἔξω ἀπὸ τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῆς ἐδῶ τῆς στήλης. Καὶ τὸ γεγονός αὐτό, τὸ συναίσθημα, δηλαδή, ἀσφαλείας πού ἀποκομίζουμε, δὲν εἶναι, ἀσφαλῶς, ἀπὸ τὶς μικρότερες ἀρετὲς τοῦ βιβλίου.

Δυόμισο περίπου αἰῶνες (1500–1750) εὐρωπαϊκῆς σκέψης καὶ εὐαισθησίας καλύπτει τὸ δεύτερο μέρος τῆς «Ἱστορίας» τοῦ κ. Κανελλόπουλου, «ἀπὸ τὸν Λούθηρον ὡς τὸν Μπάχ», ὅπως χαρακτηριστικὰ ὁ ἴδιος θὰ σημειώσῃ. Περίοδος ἀπὸ τὶς πλέον καιρίες καὶ ἀποφασιστικὲς τῆς νεώτερης ἱστορίας. Φτάνει νὰ ὑπενθυμίσουμε τὴ Μεταρρύθμιση καὶ Ἀντιμεταρρύθμιση, τὴ διαμόρφωση τῶν ἠθικῶν λογοτεχνιῶν, ἀλλὰ καὶ εἰδῶν ὅπως ἡ νεώτερη τραγωδία, τὶς τολμηρὲς διερευνήσεις τοῦ φιλοσοφικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ στοχασμοῦ, πού μεταβάλλουν ριζικὰ τὴν περὶ κόσμου ἀντίληψη τοῦ ἀνθρώπου, τὴ θεμελίωση τῆς πολιτικῆς σκέψης, κατακτήσεις, ὅπως αὐτές, πού σημειώνονται στὴ Μουσικὴ καὶ στὶς εἰκαστικὲς τέχνες κλπ. κλπ. Κάποια ὀνόματα, πού ἀποτελοῦν, ἄλλωστε, βασικοὺς στόχους τῆς ἐκθεσῆς τοῦ συγγραφέα τὸ ἀσθητοποιοῦν πληρέστερα : Λούθηρος, Ἰγνάτιος, Λογιόλα, Θερβάντες, Μολιέρους, Σαίξπηρ, Τζιορντάνο Μπρούνο, Γαλιλαῖος, Κέπλερ, Νεύτων, Ντεκάρ, Πασκάλ, Βάκων, Τόμας Μῶρ, Σπένσερ, Καρραβάτζιο, Μουρίλλο, Γκρέκο, Χαϊντελ, Μπάχ καὶ πλήθος ἄλλοι. Τὰ καθέκαστα τῆς ζωῆς, τοῦ ἔργου καὶ τῆς γενικώτερης συμβολῆς τους, στὴν περιχὴ, πού ἐξεδηλώθη ἡ δραστηριότητά τους, ἐξετάζονται λεπτομερειακὰ ἀπὸ τὸν συγγραφέα, ὁ ὁποῖος κινεῖται μὲ τέτοια ἀνεση παντοῦ, πού θὰ ἔλεγεσ ὅτι ὁ κ. Κανελλόπουλος διέσπασε τὸ φράγμα τῆς «εἰδικότητας», τὴν «ἀχίλλειο πέτρα» τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ παρατή-

ρση δὲν ἀφορᾷ τόσο τῆ γνώση, πού δὲν εἶναι ἴσως καὶ τόσο δύσκολο νὰ συσσωρευθῆ καὶ νὰ μεταγραφῆ μὲ μικρότερη ἢ μεγαλύτερη ἀκρίβεια, καὶ μάλιστα στὶς γενικότητές της. Ἐναφέρεται στὴν εὐαίσθησια. Τὴν εὐπάθεια πού προδίδεται ὅταν ὁ συγγραφεὺς ἔχει νὰ κάνῃ μὲ ἔργα τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς φαντασίας. Καθολικὴ ἢ κουλτούρα καὶ πλῆθος στὴν ποικιλία τους τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ κ. Κανελλοπούλου, τὸν κάνουν ἀπὸ τοὺς πλέον καταλληλοὺς νὰ φέρῃ σὲ πέρας τὸ ἔγχειρημα, πού ἀνέλαβε. Καὶ ἦταν αὐτὸ ἀκριβὲς πού ὑπαίτισσόμενοι ὅταν ἔλεγα προηγουμένως ὅτι ἡ «Ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος», θὰ μπορούσε νὰ μεταβληθῆ σὲ «ἔργο ζωῆς» γιὰ τὸν συγγραφεὺς τοῦ ἢ τουλάχιστον τὸ πλέον ἀντιπροσωπευτικὸ τῆς πνευματικῆς του προσφοράς. Θὰ πρόσθετα μάλιστα, ὅτι καὶ τὸ ὕφος τοῦ κ. Κανελλοπούλου προσιδιάζει στὸ εἶδος αὐτὸ τῆς συγγραφῆς : Ἄφρονος ὁ λόγος, σὲ βαθμὸ πού νὰ μὴ φοβᾶται τὴν περίσσεια, εἰς ἄκρον ἀναλυτικός, εὐκολος στὴ ροή του, μοιάζει νὰ μὴν ὑποτάσσεται καὶ νὰ μὴν πειθαρχῆ παρὰ ἀποκλειστικὰ στὸ ἐνοητικό. Ἄμφιβάλω ἂν ὕφιστᾶται ποτὲ μιὰ δευτέρη ἐπεξεργασία. Τὸ ἴδιο αὐτὸ «αὐθόρμητο» τὸ ἐπισημαίνουμε καὶ στὰ ὑπόλοιπα τῆς συγγραφῆς. Τὴν σύνθεση τοῦ συνόλου καὶ τῶν καθ' ἕκαστα μερῶν. Μὲ ἀποτέλεσμα, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, κάποτε τὸ ἐπεισοδιακὸ νὰ παίρνῃ τὴ θέση τοῦ κείριου, ἢ τὸ βασικὸ νὰ μεταβάλλεται σὲ δευτερεύον. Ὑπάρχει ὅμως καὶ τὸ ἀντιστάθμισμα. Ἡ ἀμεσότητα καὶ ἡ ζωντάνια, πού παρασύρουν τὸν ἀναγνώστη καὶ τὸν φέρνουν πλησιέστερα στὸν συγγραφεὺς. Ἔργο μακρᾶς πνοῆς, ἀληθινὰ συγγραφικὸς ἄθλος ἢ «Ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος», δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ βιβλία, πού τὰ διαβάζει κανένας μιὰ φορά. Θὰ αἰσθανθῆ συχνὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθῃ. Καὶ τὴν ἐπάνοδο αὐτὴ τὴν καθιστᾷ εὐκολώτερη ὁ συγγραφεὺς μὲ τὴν σύνθεση πού ἔδωσε στὸ βιβλίον του : Σειρὰ μονογραφιῶν, πού χωρὶς νὰ ἀπουσιάζῃ ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τους, διατηροῦν, ἐν τούτοις, τὴν αὐτοτέλειά τους. Κι' αὐτὸ πολλαπλασιάζει τὴν χρησιμότητα τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ἔργου.

Βάσος Βαρίκας

Ἰωάννου Μ. Καμπυλοῦρη : «Ὁ θεσμὸς τῶν Ὀρκωτῶν Λογιστῶν», Ἀθήναι, 1966 (ἀνάτυπον), σελ. 32.

Ὁ συγγραφεὺς συνδυάζων πλήρη κατοχὴν τοῦ θέματος καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ λειτούργημα τοῦ ὄρκωτοῦ λογιστοῦ, μετὰ σύντομον ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν παρουσιάζει ἄνευ φόβου καὶ πάθους εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκεται σήμερον ἡ ἀνάπτυξις ἐνὸς θεσμοῦ, πρὸ δεκαετίας διὰ πρώτην φοράν μεταφυτευθέντος εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς, ὁ ὁποῖος, καθ' ὃ μέτρον ἐλειτούργησεν, ἀπεδείχθη χρησιμώτατος, ἐξασφαλίσας ὑπεύθυνον καὶ ἀντικειμενικὸν ἔλεγχον τῶν μεγάλων οικονομικῶν μονάδων καὶ ὀργανισμῶν. Ἐκ τῆς εὐσυνειδήτου καὶ ἀκριβοδικαίας ἐπισκοπήσεως τοῦ κ. Καμπυλοῦρη ὁ ἀναγνώστης ἀποκερδαίνει πολλὰς γνώσεις καὶ μίαν μεγάλην ἀπορίαν: Διατι ἐνῶ οἱ ὄρκωτοὶ λογισταὶ μέχρι τοῦδε ἀνταπεκρίθησαν ἱκανοποιητικώτατα εἰς ὅσα καθήκοντα τοὺς ἀνετέθησαν, ἡ Πολιτεία δὲν ἀξιοποίησε καὶ δὲν διηύρυνε τὸ πλαίσιον τῶν ἀρμοδιοτήτων των, γνωστοῦ ὄντος ὅτι εἰς τὴν χώραν μας ἀνθεὶ ἢ πρὸς καταστρατήγησιν τῶν νόμων καὶ δὴ τῶν ἐπιβαλλόντων οικονομικὰς ἐπιβαρύνσεις ἐνδόμυχος τάσις.

Τὸ ὅτι ὁ συγγραφεὺς διὰ τῆς νηφαλίου πληροφοριοδοτήσεως εἰς τὴν ὁποίαν προβαίνει ἐπιτρέπει ἡ ἀπορία αὕτη νὰ ἀνατηδᾷ αὐτομάτως εἰς τὰ χεῖλη παντὸς ἀναγνώστου τῆς ἐνδιαφερούσης μονογραφίας του, νομίζομεν ὅτι ἀποτελεῖ τὴν καλυτέραν ἀνταμοιβὴν καὶ δικαιοσιν τῆς προσπάθειάς του. Ἀβέβαιον ὅμως παραμένει ἂν τὸ πόνημά του θὰ δημιουργήσῃ ἀπορίαν καὶ εἰς τοὺς κύκλους ἐκείνους τῆς ὑπαλληλικῆς ἱεραρχίας ἢ τῶν ἀρμοδίων πολιτικῶν παραγόντων ἐκ τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ περαιτέρω ἐδραίωσις καὶ ὀλοκλήρωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν ὄρκωτῶν λογιστῶν. Διότι καθ' ὅσον γνωρίζομεν ἢ παρομιηκῆ ἔκφρασις «στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα ὅσο θέλεις βρόντα» παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Λυκαβηττοῦ καὶ τῆς Ἀκροπόλεως διατηρεῖ ἀμείωτον τὴν ἀφοπλίζουσαν ἰσχύν της.

Δ. Μ.

Κέντρον Προγραμματισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν Ἑρευνῶν: «Μελέτη Ἐθνικῶν Μεταφορῶν», Ἀθήναι, 1969.

Τὸ Κέντρον Προγραμματισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν Ἑρευνῶν, ἐξέδωσε βιβλίον εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μελέτη Ἐθνικῶν Μεταφορῶν: Ροαὶ ἔσωτερικῶν μεταφορῶν», τοῦ οἰκονομολόγου κ. Β. Κουκῆ, προϊσταμένου τοῦ τμήματος Μεταφορῶν-Ἐπικοινωνιῶν τοῦ Κ.Ε.Π.Ε. Τὸ πλεονέκτημα τῆς μελέτης αὐτῆς εἶναι ὅτι ἡ ἐπιλεγείσα μέθοδος παρουσιάσεως τῆς ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἀναγνώστην ὄχι μόνον νὰ διαπιστώσῃ ἀμέσως τὸν τύπον καὶ τὸν ὄγκον τῶν μεταφορικῶν ἀνταλλαγῶν, μεταξὺ τῶν διαφόρων σημείων τῆς χώρας μας, ἀλλὰ ἐπίσης τὸν βοηθεῖ εἰς τὸ νὰ μελετήσῃ λεπτομερέστερον ἐκάστην μεμονωμένην ροήν, μετὰ τὴν βοήθειαν ἐπισυναπτομένων πινάκων. Εἰς τὴν μελέτην περιγράφεται ἡ μεθοδολογία, ἡ ἔκτασις καὶ οἱ στόχοι τῆς ὅλης μελέτης τῶν ἔθνικῶν μεταφορῶν καὶ ἀναλύεται ἡ διάρθρωσις τῶν ἔσωτερικῶν μεταφορῶν ἐν Ἑλλάδι, ἥτοι ἐξετάζεται τὸ γενικὸν πλαίσιον (γεωμορφολογικόν, οἰκονομικόν, δημογραφικόν) ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ κλάδος τῶν μεταφορῶν καλεῖται νὰ προσφέρῃ τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας του, ὡς καὶ ἡ συμβολὴ ἐκάστου μεταφορικοῦ μέσου εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ συνολικοῦ μεταφορικοῦ ἔργου (ἐμπορευματοῦ καὶ ἐπιβατικοῦ). Ἀναλύονται τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ μεταφορικοῦ τομέως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μεταφορικὸν ἔργον, τὰ κόμιστρα, τὴν διαδικασίαν ἐπιλογῆς καὶ ἀξιολογήσεως ἐπενδυτικῶν ἔργων καὶ τὴν ὑφισταμένην στρατηγικὴν διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς λειτουργίας τοῦ μεταφορικοῦ τομέως. Ὡσαύτως ἐπιχειρεῖται σύντομος ἐξέτασις τῶν κατὰ μεταφορικὸν μέσον καταγραφεισῶν ἔσωτερικῶν ροῶν ἤτοι: Ροαὶ θαλασσίων μεταφορῶν, ροαὶ ὁδικῶν μεταφορῶν, ροαὶ σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν, ροαὶ ἀεροπορικῶν μεταφορῶν.

I. Θ. Μ.

Χ α ρ ῖ τ ω ν Κ ο ρ ῖ ζ ῆ ς : «Κοινωνιολογία τῆς Πολιτικῆς. Συστηματικὴ ἀνάλυσις τῶν σχέσεων Πολιτικῆς Ἐπιστήμης καὶ Κοινωνιολογίας», Ἀθήναι, 1969.

Κατὰ τὸν ὀρισμὸ τοῦ συγγραφέως, «Πολιτικὴ Ἐπιστήμη» εἶναι, κυρίως, «ὄντολογικὴ θεώρησις, ἀνάλυσις βάθους, διεισδυτικὴ ἔρευνα τῆς πραγματικῆς μορφῆς τῆς πολιτικῆς ζωῆς μιᾶς χώρας, τῶν χωρῶν, τῆς κοινωνίας». Ὡς κεντρικὸ ἀντικείμενον τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς θεωρεῖται ἡ ἐξέτασις τῆς δυνάμεως στὴν περιοχὴ τῆς πολιτικῆς. Ἡ κοινωνιολογία τῆς πολιτικῆς εἶναι νέος κλάδος ποῦ δημιουργήθηκε ὡς ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς, λόγῳ πολιτικῶν καὶ πολιτειακῶν ἐξελίξεων ἀλλὰ καὶ τῶν νέων μεταβολῶν τῶν κοινωνικῶν διαρθρώσεων.

Πρωτοποριακὸ σὲ σύνθεσι, ἀνάλυσι καὶ διευκρίνησι ὀρισμῶν, ἑνοιῶν καὶ ἀντικειμένων τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κοριζῆ. Ἡ κοινωνιολογία τῆς πολιτικῆς, κατὰ τὸν συγγραφέα, ἔρευνᾷ πολιτικὰ φαινόμενα μετὰ κοινωνιολογικὰς μεθόδους, τὶς ἀλληλεπιδράσεις κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν φαινομένων καὶ διαρθρώσεων, τοὺς κοινωνικοὺς σχηματισμοὺς καὶ τὶς ἀνθρώπινας σχέσεις στὸν ἄνωρ τῆς πολιτικῆς. Θέσις τοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι ἡ κοινωνιολογία τῆς πολιτικῆς ἀποτελεῖ συνδετικὸν κρίκο, γέφυρα, κοινὸ πεδίο τῶν δύο ἐπιστημῶν, τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινωνιολογίας. Καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀρχίζει τὴν ἀνάλυσι ἀπὸ τὴν ἐξέτασι τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, παρουσίασι τῆς κοινωνιολογίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης, γιὰ νὰ καταλήξῃ σὲ λεπτομερῆ φυσιολογία καὶ ἀνατομία τῆς κοινωνιολογίας τῆς πολιτικῆς. Ἀσφαλῶς ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη καὶ ἡ κοινωνιολογία ἐνδιαφέρουν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ βιβλίου «Κοινωνιολογία τῆς Πολιτικῆς» εἶναι σημαντικὴ ὄχι μόνον γιὰ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης στὴν Ἑλλάδα.

A. Ν. Π.

Δ η μ . Μ α γ κ ρ ι ῶ τ η : «Ἡ τέχνη τοῦ διοικεῖν», Ἀθήναι, 1968, σελ. 199.

Ὁ συγγραφεὺς γνωστὸς γιὰ τὴ γενικώτερη θεώρησι τῶν προβλημάτων τοῦ συγχρόνου κράτους καὶ τῆς κοινωνίας, ἐπιχειρεῖ μιὰ τοποθέτησι τῶν τεχνικῶν καὶ ὀργανικῶν προβλημάτων τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, καὶ ἀντιμετωπίζει τὴν τέχνην τῆς διοικήσεως.

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Μαγκριώτη χωρίζεται σὲ τρία μέρη. Στὸ πρῶτο σκιαγραφεῖται ἡ δημόσια διοίκηση σὰν ὄργανισμός διεπόμενος ἀπὸ νομικούς κανόνες. Στὸ δεύτερο μέρος ἐντοπίζονται ὄλα σχεδὸν τὰ ἐλαττώματα τοῦ χαρακτήρα καὶ τῆς ἀγωγῆς, πού εἶναι ἀσυμβίβαστα μὲ τὸ ρόλο τοῦ προϊσταμένου. Στὸ τρίτο ἀναφέρονται τὰ κακά, πού ἀπὸ συστάσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, κλονίζουσι διοικούντες καὶ διοικουμένους καὶ δημιουργοῦν πνιγηρὴ ἀτμόσφαιρα, μέσα στὴν ὁποία θὰ κινδύνευε νὰ ξευδωτερωθῆ καὶ ἡ πρὸ ἄξια ἡγετική προσωπικότητα.

I. Θ. Μ.

Σ π Ὑ ρ ο υ Τ. Μ π ε κ α τ ὶ ρ ο υ : «Μελέτη καὶ Πρόγραμμα Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως Νομοῦ Κεφαλληνίας», Ἀθήναι, 1968, σελ. 52.

Ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Κεφαλλῆνος κ. Σπύρου Τάση Μπεκατώρου ἐξεπονήθη μελέτη οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας. Εἰς τὴν ἐν λόγω μελέτην ἀναφέρεται ἡ δυνατότης ἐπιτεύξεως, αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν προγραμματισμοῦ διαρθρωτικῶν μεταβολῶν εἰς τοὺς ἐπὶ μέρους κλάδους τῆς τοπικῆς οἰκονομίας. Μεταξὺ τῶν προτεινομένων μεταβολῶν εἶναι καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐλαιοκαλλιέργειας, τῶν κηπευτικῶν καὶ τῶν ὀπωροφόρων, ἡ ἐκτέλεσις ἀρδευτικῶν ἔργων, ἡ ὀργάνωσις τῆς κτηνοτροφίας, ἡ ἐνίσχυσις τοπικῆς βιομηχανίας, ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς, ἡ ἐνίσχυσις τῆς συνεταιριστικῆς συνειδήσεως τῶν παραγωγῶν, ἐνθάρρυνσις διὰ τὴν καλλιέργειαν ἀρωματικῶν — φαρμακευτικῶν φυτῶν, ἐνίσχυσις καλλιέργειας Ἰταλικῆς λεύκης, προβολὴ τοπικῶν προϊόντων. Διὰ τὴν τουριστικὴν δὲ ἀνάπτυξιν τοῦ Νομοῦ, κατὰ τὴν μελέτην εἶναι βέβαιον ὅτι ἐφαρμοζομένου σχετικῶν προγράμματος θὰ ἀποτελεσθῆ τὴν μεγάλην ἐκπληξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ τουρισμοῦ δεδομένου ὅτι ὑπάρχουσι αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις. Ἐκτὸς τῆς ἐνθαρρύνσεως ἰδιωτῶν διὰ τὴν αὐξήσιν τῶν τουριστικῶν μονάδων καὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν ὑπολειπομένων κεντρικῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν, ἀπαραίτητος κρίνεται ἡ τουριστικὴ προβολὴ τοῦ Νομοῦ.

Ὁ κ. Μπεκατώρος, τόσον διὰ τὴν ὑφισταμένην τουριστικὴν ὑποδομὴν, ὅσον καὶ διὰ τοὺς φορεῖς τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἀναπτύσσει πολλὰς προτάσεις, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν γνώμην του θὰ ἀπαλλάξουσι τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τοῦ τόπου ἀπὸ τὸν μαρασμόν ὁ ὁποῖος τὴν κυριαρχεῖ μετὰ τὴν σεισμικὴν καταστροφὴν τοῦ 1953.

A. Ν. Π.

Β α σ ι λ ε ἰ ο υ Ν. Σ α ρ σ ἔ ν τ η : «Ἀρχαὶ λογισμοῦ προκρίσεως ἐπενδύσεων», Ἀθήναι, 1967, σελ. 135.

Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ μικροσκοπίου καὶ τὴν εὐρείαν διάδοσιν τῆς χρήσεώς του πρὸς ἐντοπισμὸν μικροβίων, βακτηριδίων καὶ λοιπῶν μικροσκοπικῶν τὸ δέμας ἰννομευτῶν τῆς ἀνθρωπίνης υἰγείας, δὲν ἔλειψαν οἱ μικρόνοες, οἱ ὁποῖοι ἠπόρουσι πῶς δὲν εἶχεν ἐξαφανισθῆ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀφοῦ ἠπειλεῖτο ὑπὸ τοιοῦτου ἀναριθμήτου πλήθους ἀφανῶν ἐχθρῶν. Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Σαρσέντη παρουσιάζουσα τὸ σύνολον τῶν μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν, οἱ ὁποῖοι δέουσι νὰ προηγηθοῦσι πάσης ἐπιλογῆς σχετιζομένης μὲ τὴν διενέργειαν ἐπενδύσεων, θὰ προκαλοῦσε ἀσφαλῶς εἰς τὴν ράχην πολλῶν, ἀπιθάνου ἐκτάσεως ρῖγος ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ συνπάρξουσι αἱ ἰδιότητες τοῦ μικρόνοος καὶ τοῦ ἐπιτυχημένου ἐπιχειρηματίου. Οἱ ἐπιτυχημένοι ἐπιχειρηματῆται ὅμως οἱ ἔχοντες τὸ προσόν νὰ εὐπλοοῦν καθοδηγούμενοι ὑπὸ ἀλανθάστου διαισθητικῆς ἀντιλήψεως, ἀντὶ νὰ ἀποροῦν μανθάνοντες τοὺς ἐξιδιασμένους τρόπους ἐνεργείας, τοὺς ὁποῖους ἐφήρμοσαν χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουσι, ἀκριβῶς ὡς ὁ ἦρως τοῦ Μολιέρου, ὁ μὴ γνωρίζων ὅτι εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν ὁμίλει πρόζαν, μᾶλλον θὰ αἰσθανοῦν ἱκανοποίησιν καὶ ἐνθουσι ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ θὰ ἔχουσι τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδουσι ἀναλυτικῶς διατυπωμένους καὶ μαθηματικῶς ἀποκρυσταλλωμένους κανόνες δράσεως καὶ ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων, τοὺς ὁποῖους κατὰ βάσιν ἠκολούθησαν, ὠθοῦμενοι ἀπὸ τὰς ἐπιταγὰς πρωτογόνου εὐφυΐας, ἀνευρισκοῦσης τὸν ὀρθὸν δρόμον ἐν ὄψει καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν

τοῦ καυγαστικοῦ αἰτήματος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν κερδῶν. Ὁ προσφορώτερος τρόπος ἀποσβέσεων πρὸς ἀποφυγὴν προσθέτων φορολογικῶν βαρῶν, ἢ ὀρθότερα μέθοδος καθορισμοῦ τῆς διαρκείας ζωῆς τῶν στοιχείων τοῦ παγίου ἐνεργητικοῦ, ἢ μέριμνα πρὸς ὑπαρξίν ἐπαρκοῦς ρευστότητος εἰς δεδομένη χρονικὴν στιγμήν, ἢ κρισιμότης τοῦ «χρόνου» ὡς παράγοντος ἐπηρεάζοντος ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ ἰσχύον εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπιτόκιοι τὴν ἀπόδοσιν πάσης τοποθετήσεως, ἢ ἀκριβῆς στάθμισις ὄλων τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἢ κατὰ λόγον ἀντίστροφος συνάρτησις κινδύνου καὶ μεγέθους ἀναμενομένων προσόδων, ὑποθέσεις καὶ ἐκτιμήσεις αὐτῆς τῆς μορφῆς, ἀνεκάθεν ἀπετέλουν τὸ πλεῖστον ἀναφορῶς παντὸς ἐπιχειρηματίου, ὁσάκις ἀπεφάσιζε νὰ κρίνῃ ἂν συμφέρῃ ἢ ὄχι ἢ διενέργεια μιᾶς ἐπενδύσεως ἢ ποῖα ἐπένδυσις εἶναι συμφερωτέρα.

Ἡ ἐργασία τοῦ κ. Σαρσέντη ἀποδεικνύουσα, ὅτι σήμερον ἔχουν ἐπινοηθῆ μαθηματικαὶ λύσεις σειρᾶς συναφῶν δυσχερεστάτων προβλημάτων, μειώουσαι κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατὸν τὰ ποσοστὰ ἀβεβαιοτήτος, καὶ περιγράφουσα συγχρόνως ὑπὸ ποῖαν μορφήν ἐυστηματοποιήθησαν καὶ ἐπολιτογραφήθησαν εἰς τὴν διεθνή βιβλιογραφίαν ὡς ὄργανα καθημερινῆς καὶ κοινῆς χρήσεως αἰ τοιαῦται λύσεις, ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἀνοίγει μιαν νέαν διάστασιν εἰς ὅσους ἔχουν τὴν εὐθύνην λήψεως ὀρθῶν ἐπενδυτικῶν ἀποφάσεων, γονίμως προσελκύουσαν τὴν προσοχὴν καθ' ὃ μέτρον ἐπιτρέπει ἀπλοποιήσιν καὶ μεθοδικωτέραν ἐπεξεργασίαν θεμάτων ὑψίστης στρατηγικῆς σημασίας διὰ τὸ μέλλον πάσης οἰκονομικῆς μονάδος ὡς εἶναι ἢ πρόκρισις ἐπενδύσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς τυχόν μικρόνας, οἱ ὅποιοι θὰ διετύπωναν τὸ ἐρώτημα πῶς ἐξησφαλιζέτο ἕως τῶρα ἢ ἀποδοτικωτέρα τοποθέτησις τῶν διαθεσίμων κεφαλαίων, ἀνευ γνώσεως τοῦ μαθηματικοῦ λογισμοῦ, θέλοντες οὕτως ἐμμέσως νὰ ἀμφισβητήσουν τὴν χρησιμότητα τῶν νέων μεθόδων, θὰ ἠδύνατο βεβαίως νὰ τοὺς ἀντιταχθῇ ἡ ἀφοπλιστικὴ ἀπάντησις τοῦ Pasteur, εἰπόντος εἰς τοὺς ἐπικρίνοντας καὶ ἀπορρίπτοντας τὴν χρῆσιν τοῦ μικροσκοπίου, ὅτι οἱ ἀφανεῖς ὑπονομευαὶ τῆς ἀνθρωπίνης υγείας δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἔδρων καταλυτικῶς ἐπειδὴ δὲν κατάρθωσαν νὰ ἐξοντώσουν ὀλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Δ. Μορτόγιας

E. N. B e r n s t e i n : «The Eurodollar Market, and National Credit Policy», 1969.

Τὰ εὐρωνομίσματα ἢ εὐρωδολλάρια καὶ ἡ ἀντίστοιχος διεθνὴς ἀγορὰ καταθέσεων καὶ χρηματοδοτήσεως ἀποτελοῦν φαινόμενα τὰ ὅποια φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλως κατανοητὰ ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν μέσον ἄνθρωπον ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἀπὸ πολλοὺς τραπέζιτες. Ἐχουν δοθεῖ πολλοὶ ὀρισμοὶ τοῦ φαινομένου. Ὁ ἀπλούστερος ὄλων εἶναι ἴσως ὁ ἀκόλουθος: Τὰ εὐρωδολλάρια ἢ εὐρωνομίσματα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ χρῆμα καταθεμιόνον ὑπὸ μορφήν διάφορον ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν νόμισμα τῆς τραπέζης εἰς τὴν ὅποιον κατατίθεται. Κατὰ τὸν ὅρισμόν τοῦτον θὰ συμπεριλαμβάνοντο ἀκόμη καὶ αἱ ἀσήμαντοι ἄλλωστε ποσοτικῶς καταθέσεις εἰς δολλάρια ὀρισμένων κατηγοριῶν Ἑλλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς ἑλληνικὰς τραπεζάς, ἐὰν δὲν ὑπέκειντο εἰς ἔλεγχον τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Μὲ τὸ φαινόμενον τῶν εὐρωδολλαρίων ἔχουν ἀσχοληθῆ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ραγδαίας ἐξελίξεως τοῦ θεσμοῦ διάφοροι συγγραφεῖς καὶ ἰδίως ἀνώτερα στελέχη τῆς Τραπεζῆς Διεθνῶν Διακανονισμῶν καὶ τοῦ Διεθνoῦς Νομισματικοῦ Ταμείου εἰς ἡμι-ἐπισήμους μελέτας.

Τὸ φαινόμενον καταθέσεων εἰς ξένον νόμισμα δὲν εἶναι καθαυτὸ νέον, οἱ δὲ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν νομισματικὴν ἱστορίαν μᾶς ὑπενθυμίζουσι τὸ προηγουμένον τῶν sterling acceptances τῆς χρηματαγορᾶς τοῦ Λονδίνου πρὸ τοῦ πρώτου Παγκοσμίου πολέμου.

Ἡ ἀγορὰ τῶν εὐρωδολλαρίων ἀνεπτύχθη ταχέως κατὰ τὴν τρέχουσαν δεκαετίαν, δὲν ὑπόκειται εἰς ἐθνικοὺς περιορισμούς, ἀποτελεῖ τὸν σύνδεσμον μεταξύ τῶν ἐθνικῶν ἀγορῶν χρήματος τῶν μεγάλων χωρῶν τῆς Δύσεως καὶ τρεχόντως τὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ποσᾶ ἀνέρχονται εἰς 30 δισεκατ. δολλάρια. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς διεθνoῦς αὐτῆς χρηματαγο-

ρᾶς ὀφείλεται βασικῶς εἰς τὸ ὅτι εἶναι ἐπικερδῆς διὰ τοὺς καταθέτας, δανειζομένους καὶ τραπέζας.

Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὸ διεθνὲς νομισματικὸν σύστημα καὶ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ δὲν γνωρίζουν τὰ τῶν ροῶν καὶ μηχανισμῶν τῶν διεθνῶν πληρωμῶν, οὔτε τὰ τῆς πρακτικῆς λειτουργίας τῶν μεγάλων χρηματοδοτικῶν κέντρων καὶ κέντρων συναλλαγματος τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Ἑλβετίας.

Ὁ Bernstein, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἀνώτατον στέλεχος τοῦ Διεθνoῦς Νομισματικοῦ Ταμείου δὲν ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην. Ἡ σύντομος ὑπὸ ἐπισκόπησιν μελέτη τοῦ ἔχει ὅθεν ἰδιάζουσας σημασίαν, πολλῶ μᾶλλον καθ' ὅσον περιέχει ἄρτια καὶ πρόσφατα στατιστικὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ διότι ἀσχολεῖται μὲ φλέγοντα προβλήματα δημιουργούμενα ἐκ τῆς διευρύνσεως καὶ σταθεαίας εἰς τὴν τεραστίαν αὐτὴν ἀγορὰν χρήματος καὶ προτείνει μέτρα διεθνoῦς συνεργασίας πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς. Ἡ ραγδαία ἐξέλιξις τῆς ἀγορᾶς εὐρωδολλαρίων κατὰ τὸ παρελθόν καὶ τρέχον ἔτος ἐδημιούργησε φαινόμενα νέα καὶ ἀπρόβλεπτα ἀπὸ πολλοὺς συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ἠσυχολήθησαν εἰς τὸ παρελθόν μὲ τὸ θέμα τοῦτο.

Ὁ συγγραφεὺς ἐπισκοπεῖ τὰ τῆς ἐξελίξεως τῶν καταθέσεων εἰς ξένον νόμισμα, τὴν προέλευσιν καὶ χρῆσιν τῶν εὐρωδολλαρίων καὶ προβαίνει εἰς ἀξιολόγους παρατηρήσεις εἰς τὸν ἐξῆς κύκλον τεσσάρων θεμάτων: Πρῶτον, τὴν συμβολὴν τῶν εὐρωδολλαρίων εἰς τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν τῶν Η.Π.Α. Δεύτερον, τὴν διεθνή κερδοσκοπίαν. Τρίτον, τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐπιτοκίων, τῆς ἀγορᾶς εὐρωδολλαρίων εἰς τὴν ἐθνικὴν πιστωτικὴν πολιτικὴν τῶν διαφόρων χωρῶν. Καὶ τέλος, τὸ εἶδος τῆς ἀπαιτουμένης διεθνoῦς συνεργασίας πρὸς περιορισμὸν τῶν διαταραχῶν τῶν προκυπτουσῶν ἀναποφεύκτως ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ ἐξελίξεως τῆς ἀγορᾶς εὐρωδολλαρίων.

Τὸ κεντρικὸν σημεῖον εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ἀγορᾶς εὐρωδολλαρίων ἀποτελεῖ τὸ arbitrage ἐπιτοκίων, ἀκριβῶς διότι τὰ ἐπιτόκια καταθέσεων εἶναι πάντοτε ὑψηλότερα ἀπὸ τὰ τῶν διαφόρων ἐθνικῶν ἀγορῶν, ἐνῶ ἡ δανειοδότησις γίνεται εἰς χαμηλότερον ἀπὸ τὰ ἰσχύοντα ἐπιτόκια. Τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα θὰ διευκολύη τὴν κατανόησιν τοῦ μηχανισμοῦ arbitrage. Τὸ ἐπιτόκιον τὸ ὁποῖον καταβάλλει, φερ' εἴπειν ἡ First National City Bank εἰς Λονδίνο διὰ καταθέσεις εἰς εὐρωδολλάρια εἶναι ἀπὸ τῶν μέσων Μαρτίου ἀνωτέρου τοῦ 8½ τοῖς ἑκατόν. Τοῦτο εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐλκύσῃ καταθέσεις ὄχι μόνον ἀλλοδαπῶν εἰς δολλάρια εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἀλλὰ καὶ ρευστὰ διαθέσιμα τραπεζῶν καὶ ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔχουν ἀνάγκην τῶν χρημάτων των μετὰ τρεῖς, ἕξ ἢ ἑννέα μῆνας εἰς ἐθνικὸν νόμισμα. Μία ἐπιχείρησις πωλεῖ φράγκα καὶ ἀγοράζει δολλάρια σήμερον, τὰ ὁποῖα καταθέτει εἰς Λονδίνο καὶ ἀντιστρέφει τὴν χρηματιστηριακὴν πράξιν μετὰ τρίμηνον, προβαίνουσα σήμερον εἰς τὴν πώλησιν δολλαρίων διαθεσίμων μετὰ τρίμηνον. Τὸ κόστος τῆς συναλλαγῆς αὐτῆς λέγεται forward cover ἢ spot forward swap καὶ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν κεντρικὴν τράπεζαν. Ἐφ' ὅσον ἡ διαφορὰ τῶν ἐπιτοκίων εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ κόστος τοῦ swap, ἡ ἐπιχείρησις ἢ τράπεζα κερδίζει καταθέτουσα τὰ χρήματά της εἰς τὰς ἀμερικανικὰς τραπέζας τοῦ Λονδίνου.

Αἱ πρόσφατοι ἐξελίξεις εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν εὐρωδολλαρίων ἔχουν μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ πληθωρισμοῦ εἰς Η.Π.Α. καὶ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν τῆς χώρας ταύτης. Τὸ μέγιστον ποσοστὸν τῶν καταθέσεων εἰς εὐρωδολλάρια κατευθύνεται εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν χρηματοδοτικῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομίας κατὰ τὴν παρούσαν περίοδον πιστωτικῆς περισυλλογῆς. Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ ζήτησις δολλαρίων εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου ἀπὸ τὰς ἐκεῖ ἀμερικανικὰς τραπέζας, ὡστε τὸ ἐπιτόκιον ἀνῆλθε κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου εἰς 10% ἔναντι 6½ πρὸ ἔτους. Αἱ Η.Π.Α., αἱ ὁποῖαι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διὰ τοῦ ἐλλείμματος τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν των ἐτροφοδοτήσαν τὴν ἀγορὰν εὐρωδολλαρίων, ἤδη δανείζονται τὰ εὐρωδολλάρια αὐτὰ εἰς τοιαύτην ἔκτασιν, ὡστε νὰ δημιουργοῦν συνθήκας αὐξήσεως τῶν ἐπιτοκίων εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, κατηγοροῦμεναι ὅτι ἐξάγουν τὸν ἀντιπληθωρισμὸν των.

Ἐπὶ πλέον αἱ Η.Π.Α. διὰ τοῦ δανεισμοῦ εὐρωδολλαρίων προβαίνουν εἰς βελτίωσιν

τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν των (μὲ βᾶσιν τὴν ρευστότητα), ἥτοι βελτιώνουν τὰ εἰς διάθεσιν των διεθνή μέσα πληρωμῶν χωρὶς νὰ τὰ κερδίζουν μέσω αὐξήσεως ἑξαγωγῶν. Αἱ ἐξελίξεις αὐταὶ θὰ ἦσαν ἀνευ σημασίας μακροχρονίως ἂν αἱ Η.Π.Α. καταθῶσαν νὰ ἐλέγχουν τὸν πληθωρισμὸν καὶ τὴν νοοτροπίαν τοῦ πληθωρισμοῦ, ἡ ὁποία εἶναι διάχυτος.

Ὁ συγγραφεὺς προτείνει τὴν τόνωσιν τῆς διεθνoῦς συνεργασίας, ἡ ὁποία ἤδη ὑπάρχει εἰς τὰ πλαίσια τῆς Τραπεζῆς Διεθνῶν Διακανονισμῶν, πρὸς ὁμαλὴν λειτουργίαν τῆς ἀγορᾶς τῶν εὐρωδολλαρίων, ἰδίᾳ διὰ τοῦ συντονισμοῦ τοῦ κόστους τοῦ forward cover τοῦ ὀριζομένου ὑπὸ τῶν διαφόρων κεντρικῶν τραπεζῶν.

Ἡ συνεργασία αὕτη εἶναι γνωστὴ ὡς «recycling». Ἡ πρότασις Bernstein προχωρεῖ ἀκόμη περισσότερον καὶ προτείνει συντονισμὸν τοῦ κόστους τοῦ forward cover, πρὸς ἀπομόνωσιν τῶν ἔθνικῶν ἐπιτοκίων ἀπὸ τὰς διακυμάνσεις τῶν ἐπιτοκίων τῆς ἀγορᾶς εὐρωδολλαρίων. Τοῦτο ὅμως προϋποθέτει ὅτι αἱ κεντρικαὶ τράπεζαι τῶν χωρῶν μὲ πλεόνασμα εἰς τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν των ἢ καὶ ὑψηλὰ συναλλαγματικὰ ἀποθέματα, εἶναι διατεθειμέναι διὰ τῆς πωλήσεως δολλαρίων νὰ συμβάλουν εἰς τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῆς ἀγορᾶς εὐρωδολλαρίων μέχρις ὀριστικῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν τῶν Η.Π.Α. καὶ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως τῆς ἀντιπληθωρικῆς των πολιτικῆς.

Ὁ ἀναγνώστης εὐλόγως θὰ διερωτηθῆ: Τί σημασίαν καὶ ἀξίαν διὰ τὰς τοπικὰς μας συνθήκας ἔχουν αἱ ἐξελίξεις εἰς τὴν ἀγορὰν εὐρωδολλαρίων; Τὰ προβλήματα τῆς Ἑλλάδος εἶναι διαφορετικὰ, ἀλλάσπε τί σημασίαν ἔχουν αἱ ὡς ἄνω ἐξελίξεις εἰς μίαν χώραν, ἡ ὁποία διέπεται ἀκόμη ἀπὸ συναλλαγματικούς ἐλέγχους ἀναγομένους εἰς πολλὰς περιπτώσεις εἰς τὴν προπολεμικὴν περίοδον;

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ εἶναι, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ κανονικὴ πορεία τοῦ διεθνoῦς συστήματος πληρωμῶν εἶναι βασικῆς σημασίας διὰ κάθε χώραν, αἱ ἐξελίξεις ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ τὰ ἐπιτόκια τῆς ἀγορᾶς εὐρωδολλαρίων θέτουν ἐπὶ νέας βάσεως τὸ πρόβλημα τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν εἰς συνάλλαγμα χρηματοδοτικῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκονομίας καὶ συνεπῶς τὸ πρόβλημα τῆς διασφαλίσεως τῆς ἰσορροπίας εἰς τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν.

Ἀπὸ μακροῦ διάφοροι διεθνῆς ὀργανισμοὶ ἀσχολοῦμενοι μὲ τὰ προβλήματα βοηθείας καὶ ἀναπτύξεως ἔχουν διατυπώσει γραπτῶς καὶ κατ' ἐπανάληψιν τὴν ἄποψιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκην ἀμέσου βοηθείας καὶ ὅτι ἡ ἑξωτερικὴ χρηματοδότησις τῆς θὰ πρέπει νὰ γίνεται μὲ κριτήρια ἐλευθέρως ἀγορᾶς.

Αἱ ἐτήσια χρηματοδοτικὰ ἀνάγκαι τῆς οἰκονομίας ἀπὸ ἐξωτερικὸν ὑπολογιζόμενα εἰς 100-125 ἑκατ. δολλάρια, δύνανται σχετικῶς εὐκόλως νὰ ἐπιτυγχάνονται ἀπὸ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, τὰς ἐμπορικὰς τραπεζὰς καὶ τοὺς σοβαροὺς δημοσίους ὀργανισμοὺς ἀπὸ τὴν ἀγορὰν εὐρωδολλαρίων χωρὶς τὰς ταπεινώσεις, ἐλέγχους, γραφειοκρατίαν καὶ πολιτικολογίαν τῶν διμερῶν συμβάσεων μέσω τοῦ κοινόσφαιρου. Ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας ἐλευθέρως ἀναπτύξεως τῆς ἀγορᾶς εὐρωδολλαρίων εἶναι προτιμότερος δανεισμὸς εἰς τὴν ἑπιπέδον ἀγορᾶν ἀπὸ τραπεζικὰ consortia, ἔστω καὶ εἰς ἐπιτόκια ἄνω τοῦ 10⁰/₁₀, ἀπὸ τὴν ἐπαιτείαν τοῦ Κοινόσφαιρου τοῦ Ο.Ο.Σ.Α., ὅπου, ὡς ἔχει ἀποδειχθῆ ἐπιστημονικῶς, ἡ δεσμευμένη διμερῆς βοήθεια συνεπάγεται ἐκτὸς τῶν δυσκολιῶν ἀπορροφήσεώς της καὶ πραγματικὴν λόγῳ ὑπερτιμολογήσεων ἀπώλειαν διὰ τὴν δανειζομένην χώραν τῆς τάξεως τοῦ 25⁰/₁₀ τοῦ δανείου.

Τὰ ἐκ τῆς ἐλευθέρως ἀγορᾶς (τραπεζικὰ) δάνεια, ἔστω καὶ βραχυπρόθεσμα (6-12 μηνῶν) συνεχῶς ἀνανεούμενα καὶ διευρυνόμενα θὰ διευκολύνουν τεραστίως τὴν τακτικὴν χρηματοδότησιν τῆς οἰκονομίας, καὶ θὰ ἀπομακρύνουν τὸν κίνδυνον μειώσεως τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τοῦ ἔθνικοῦ προϊόντος διὰ λόγους ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Τοιοῦτοτρόπως, μέχρις ὅτου οἱ ἑξαγωγεῖς, οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ ἀρμόδιοι γραφειοκράται μάθουν πῶς θὰ ὀργανώσουν τὰς ἑξαγωγὰς καὶ ἐπιτύχουν τὴν πρῶθσίν των, μέχρις ὅτου δηλαδὴ τὸ ἀναγκαῖον διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἰσορροπίας συνάλλαγμα μάθουμεν νὰ τὸ κερδίζομεν καὶ ὄχι νὰ τὸ δανειζόμεθα, θὰ δημιουργηθῆ διὰ τοῦ βραχυχρονίου δανεισμοῦ ἀπὸ τὴν ἀγορὰν εὐρωδολλαρίων, καθεστῶς ἀνάλογον πρὸς τὸ τῶν ἐμπορικῶν πιστώσεων ἐξωτερικοῦ.

Γ. Δ. Λουκόπουλος

Pierre Bleton: «Le capitalisme français». Paris, 1966. Les Éditions Ouvrières, Éditions Économie et Humanisme, initiation économique. Τόμος VI, σελ. 261, τιμή 16,50 φράγκα.

Χρήσιμο έργο για όποιον έπιθυμεί να μάθη τα έσωτερικά των μεγάλων οικονομικών δυναστειών της Γαλλίας. Γάμοι, θάνατοι, μέσοι όροι ζωής και ολόκληρη σειρά γενεαλογικών δένδρων, εικονογραφούν την οικογενειακή εξέλιξη των έπιφανέστερων μεγιστάνων του πλούτου, έπιτρέποντας να αναπαρασταθί με ακρίβεια και χάρη το κλίμα και το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινήθηκαν οι πρωταγωνιστές της καπιταλιστικής ανόδου μιας μεγάλης ευρωπαϊκής δυνάμεως.

Π.

Jean Chevalier: «Όργάνωσης Έπιχειρήσεων (Organisation)», τόμος 1. — «Όργάνωσης και Διοίκησης Έπιχειρήσεων», τόμος 2. — «Όργάνωσης Έργασίας», έκδοσις 1η, Παρίσιος 1966, έκδοτικός οίκος Dunod.

Το κλασσικόν τουτο γαλλικόν έργον, όπερ αριθμεί 11 μέχρι τουδε έκδόσεις και δύο ξένας μεταφράσεις εις την Ιταλικήν και Ισπανικήν. παρουσιάζεται ως έξις έν βραχυτάτη περιλήψει, υπό του έκδότου. Εις τον πρώτον τόμον μελετώνται αι γενικαί άρχαί της διοικήσεως, ή οικονομική λειτουργία, ή Λογιστική, ή Έμπορική πολιτική και οι οικονομικοί συνασπισμοί (τράστ, καρτέλλ, κλπ.). Μία σύντομος σκιαγραφία των προόδων της βιομηχανίας μας δεικνύει ότι ο κόσμος του 1965 είναι τόσον διάφορος της έποχής του 1914 (του Taylor και του Fayol), όσον ο κόσμος του 1865 συγκρινόμενος με την έποχήν του 1815 (του Saint Simon και των όπαδών του). Η θ' όωρία της Όργανωτικής έκπηγάζει εκ της αντιπαραβολής των συστημάτων, τα όποια όμως από της έποχής του Saint Simon μέχρι των θεμελιωτών της Έπιστημονικής Όργανώσεως Taylor και Fayol άνεζητούν τμηματικάς λύσεις εις προβλήματα, τα όποια ήσαν κατά βάσιν ειδικαί περιπτώσεις του αυτοό γενικοό προβλήματος.

Ό δεύτερος τόμος εξοικειώνει τον άνανώστην με τας γενικάς μεθόδους Όργανώσεως της Έργασίας: Μεθόδους αναλύσεως της έργασίας, έλέγχου του χρόνου εκτελέσεως της, σχεδιάσεως και προγραμματισμοό των ένεργειών, μορφώσεως και χειρισμοό του προσωπικοό, συστημάτων άμοιβής της έργασίας κλπ. Αι συνθήκαι έργασίας μεταβάλλονται, όντως, άκόμη και από έργαστηρίου εις έργαστήριο, ώστε ή μελέτη των νέων τεχνικών της Όργανώσεως να μη δύναται να περιορισθί εις μίαν άπλην άνασκόπησην των δεξιοτεχνιών του ένός ή του άλλου κλάδου της βιομηχανίας.

Τό έργον τουτο, θεωρητικόν άμα και πρακτικόν είναι χρησημώτατον διά πάντα έπιφορτισμένον να προσαρμόζη τας συνεχώς μεταβαλλόμεναις συνθήκαις της έργασίας εις τας ταχείας προόδους της τεχνικής και τας διαρκείς εξέλιξεις της άγοράς.

Τό σύγγραμμα διακρινόμενον διά την γαλατικήν σαφήνιαν του ύφους, την οικονομικήν τεκμηρίωσιν, την ρέουσαν έκφρασιν και την φιλοσοφικήν διάθεσιν, ήτο γνωστόν, εις την άπερχομένην έλληνικήν γενεάν. Αμφιβάλλω όμως εάν οι νέοι τό γνωρίζουν.

Παραβαλλόμενον πρός τα ξένα παρόμοια συγγράμματα έχει τό προσόν να προσιδιάζη περισσότερον πρός την Ευρωπαϊκήν νοοτροπίαν. Εις την Γαλλίον μάλιστα χρησημοποιείται και ως βασικόν έκπαιδευτικόν σύγγραμμα άνωτέρου επιπέδου οργανωτικής μορφώσεως.

Εύκτατον θα ήτο να μετεφρόζετο τό έργον τουτο και εις την γλώσσαν μας πρός χρησην του ευρυτέρου κοινοό, των διευθυντών και στελεχών έπιχειρήσεων, οικονομολόγων, δημοσίων υπαλλήλων, σπουδαστών άνωτάτων Ιδρυμάτων και παντός προοριζομένου διά τας έπιχειρήσεις, οι όποιοι θα άνεύρουν εις αυτό συμπλήρωμα ή μίαν μύησιν εις τα περίπλοκα προβλήματα της όργανώσεως (οικονομικά, τεχνικά, έμπορικά, κλπ.).

Ίωάν. Α. Χρυσοχοού

R. Demoll: «Im Schatten der Technik». *Εκδ. Bechtle, σελ. 330, τιμή 19 80 μάρκα.

Ἡ σύγχρονη ἐμπειρική ἐπιστήμη καὶ πρὸ παντὸς ἡ Τεχνική—καὶ οἱ δύο γήσιες εὐρωπαϊκὲς κατ'ακτῆσεις—χαρακτηρίζουν μία πρωτοφανή ἱστορική φάση, τῆς ὁποίας ἡ ἔκβαση εἶναι ἐντέλως ἄγνωστη. Τὰ λαμπρὰ ἐξωτερικὰ ἀποτελέσματα τῆς Τεχνικῆς καὶ τὸ ἀπατηλὸ ἐκεῖνο πνεῦμα τῆς προοδευτικότητος τοῦ 19ου αἰῶνα, ἔθεοποίησαν σχεδὸν τὸν τεχνικὸ ἀντικειμενικὸ κόσμον, καὶ πού μ' ἄρκετό δικηο χαρακτηριστικὴν σὰν ἡ θρησκεία τῶν πνευματικῶν βαρβάρων. Μερικοὶ φιλόσοφοι καὶ κοινωνιολόγοι, δυστυχῶς πολὺ λίγοι, ὕψωσαν τὴν προειδοποιητικὴ φωνή τους κάπου ἐκεῖ στὰ 1927 καὶ 1928, τὴν ἐποχὴ πού ἀρχίζε ἡ ἔκθαμβη prosperity. Σήμερα βέβαια ἡ θρησκευτικὴ σχεδὸν πίστη στὴν ἰδέα τῆς προόδου ἔχει ἀτονήσει, κι' ὅπως φαίνεται διοχετεύθηκε σὲ ἄλλα ἀντικείμενα, σὲ ἄλλους στόχους, χωρὶς, χωρὶς τὴν ἔνστασι τῆς. Ἡ σημερινὴ θεοποίηση τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τοῦ κεφαλαίου, τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως ἀποτελοῦν ἀλάνθαστα συμπῶματα—ἀκόμα καὶ σὶδ λεκτικὸ τῶν οἰκονομολόγων.

Σχετικὰ μὲ τὴν Τεχνικὴ ἐδῶ καὶ λίγες δεκαετίες ἀντιμάχονται δύο ἀκραῖες ἀντιλήψεις: Ἡ μίση, ἡ πολυδιαδομένη θεοποιεῖ τὴν Τεχνικὴ καὶ βλέπει σ' αὐτὴν τὴν ἐπιτέλεση τοῦ ἰδανικοῦ τῆς διαμορφώσεως τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος σὰν ὁμοίωμα τῆς Θεότητος—καὶ ἀντικαταστάτης του, τουλάχιστον σ' ὄν πληνῆτη αὐτὸ ἀνακαλύπτει αἰώνιες δημιουργικὲς ἰδέες καὶ τίς πραγματοποιεῖ σὰν δευτέρα φύση. Καὶ ἡ ἄλλη ἐρμηνεύει τὸν δρόμον τῆς προόδου τῆς Τεχνικῆς σὰν τὴν διαδικασίαν τῆς βαθμιαίας καταστροφῆς τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Πάντως εἶναι γεγονός πως σήμερα, πού ὁ Προμηθεϊκὸς ἐνθουσιασμός γιὰ τὴν Τεχνικὴν στὴν Εὐρώπῃ φαίνεται νὰ ἔχη κοπᾶσει ἀρχίζε νὰ πλαταίη ἡ συνείδηση, πὴς ἡ τεχνικὴ εὐφορία ἀπειλεῖ νὰ ἐρημώσῃ τὸ τοπίο τοῦ ἀνθρώπου—τὸ πνεῦμα, τὸν ἀνθρωπισμό, τὴν ἀγάπη, τὴν δημιουργικὴν ἰδέαν. Τὸ παραπάνω βιβλίον προσφέρει μιὰ πολὺμορφη συμβολὴ στὴ θέση τοῦ ἀνθρώπου στὴ σύγχρονη ἐποχὴ, πού κυριαρχεῖται ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ ἄπειρα καὶ τελειότερα ἐπιτεύγματα τῆς Τεχνικῆς, ἀλλὰ λιγώτερον ἀπὸ τὸ ὀλοκληρωτικὸ πνεῦμα τῆς. Οἱ σκιερὲς πλευρὲς διαφαίνονται περισσότερο ἔντονος κάτω ἀπὸ τὴν λομπρότητα τοῦ «τεχνητοῦ» ἡλίου, πού στήνει ὁ ἀνθρώπος στὴ γῆ, ἐν ὄψει μάλιστα τῆς ρομποτοποιήσεως τῆς ζωῆς μας, πού ἐπέρχεται μὲ ἱστορικὴ ἀναγκαιότητα. Τὸ βιβλίον ἀποφεύγει κατὰ δύναμιν τὴν ἀκρότητα καὶ τὴν μονομερῆ ὑπερβολή. Ὅμως διακρίνεται φανερά ἡ προσπάθειά του νὰ δείξῃ τίς δυσάρεστες συνέπειες, πού ἐπιφέρει ἡ τεχνικὴ στὸν ἀνθρώπον καὶ νὰ χρωατίσῃ ἀκόμα τίς πὸ δυσάρεστες προοπτικές. Μιὰ αἰώνια ἐκδήλωση τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, πού ταυτίζεται ἀπὸ πολλοὺς μὲ τὴν οὐσία τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ ἐργασία. Ἡ διπλὴ ἐξάρτηση τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὴ μηχανὴν σήμερα, καθὼς καὶ ἡ ρασιοναλιστικὴ ὀργάνωση τῆς ἐργασίας, πού ἀποτελεῖ κι' αὐτὴ μιὰ δευτέρην μηχανήν—κι' ἂς μὴ τὴν βλέπουν πολλοὶ—ἔχουν σὰν ἐπακόλουθον τὴν παράλυση τῆς δημιουργικότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ὑποταγὴν του κάτω ἀπὸ τὸ μαγικὸ βῆρος πελωρίων τεχνικῶν κολοσσῶν, πού κατέλαβαν—σχεδὸν ἐξ ἐφόδου—τὸ τοπίο του.

Ἔτσι, ἡ Τεχνικὴ μεταβάλλει τὴν ἀνθρώπιν ἐργασία ἐξωτερικὰ κι' ἐσωτερικὰ τὴν ἀντικειμενοποιεῖ, ἀναγκάζοντάς τὴν νὰ προσαρμολοθῇ σὶδ μηχανικὸν καὶ ἰδιότυπον ρυθμὸν τῆς κι' ἐπειδὴ ἡ ἐργασία ἀπὸ φύσιν τῆς ἀποτελεῖ μιὰ ἐμφυχὴ ἐκδήλωση τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι παράξενο ἂν ὑπόκειται κι' ἡ ἴδια σὲ μιὰ μεταμορφωτικὴ διεργασία, πού ἀφορᾷ βιοθεωρίαν καὶ κοσμοθεωρίαν.

Τὸ ἔργο, ὡραῖο μωσαϊκὸ τῆς συγγραφικῆς τέχνης πλειάδος ἀνεγνωρισμένων ἐπιστημόνων καὶ πνευματικῶν ἀνθρώπων, ἀποτελεῖ, ἀπὸ τὴν μιὰ πλευρᾶ, μιὰ σοβαρὴ προειδοποίησιν πρὸς ὄλους ἐκείνους, πού διατελοῦν κάτω ἀπὸ τὴν νόρκωση τῆς «τεχνικῆς» μαγείας, μιὰ προειδοποίησιν τῆς ἱστορίας, ἡ ὁποία συνεχίζει τὴν πορεία τῆς κι' ἀποσύρει μὲ μιᾶς τὸ βῆθος, πάνω σὶδ ὁποῖο στεριώνεται ἡ Τεχνικὴ. Ἡ ἀνθρωπότητα αἰσθάνθηκε πολλὰς φορές, κατὰ τὴν ἱστορικὴν τῆς διαδρομήν, μιὰ μυστικὴ κοσμικὴ ἀνα-

τριχίλα για τις άνακαλύψεις, σά νά περιέκλειαν δίπλα στίς εύργασίες τους και τρομακτικούς κινδύνους.

Ο Ίσπανός φιλόσοφος Gasset λέγει, πώς θα ήταν μια τεράστια και δραματική διδασκαλία για τό σημερινό άνθρωπο άν έγραφε τήν Ιστορία τών τεχνικών, πού φάνηκαν στόν πλανήτη ξαφνικά και χάθηκαν μονομιάς σόν πυροτέχνημα. Μά από τήν άλλη πλευρά τό βιβλίο άποτελεί μια έπισήμανση του κινδύνου, πού περικλείει ή μονομερής κι' έσφαλμένη φρασεολογία, πώς ή Τεχνική κοτέκτησε τόν άνθρωπο και τόν άπειλεί χωρίς έλεος, σάν νά πρόκειται για μια ύπερφυσική δύναμη, στήν όποία ό ό άνθρωπο, δέν μπορεί νά άντιτάξει τίποτα άλλο από τό φαταλισμό και τήν αυτοεγκατάλειψη. Η σχετική β βλιογραφία περί Τεχνικής, κινούμενη ως επί τό πλείστον μεταξύ τών δύο άκρικών πόλων, έχει νά έπιδείξει λίγα τέτοια έργα, πολύτμα και «ισορροπημένα», πού προσταθούν νά άτοκαλύψουν τήν άλήθεια, ή όποία στήν προκειμένη περίπτωση βρίσκεται, πράγματι, κάτου στό «μέσον».

Κ. Στυλιδιώτης

B. V. D a m a l a s : «Revenu national et équilibre économique» Éditeur : Parnassus, Athènes, 1968, σελ. 95.

Ο κ. Β. Δαμαλάς, τρέφει άπερίοριστον έμπιστοσύνην εις τήν δύναμιν τής πειθοής, και πιστεύει, ως γνήσιον τέκνον του γαλλικού διαφωτισμού, ότι αι άνθρωπίναι πράξεις ούδέν άλλο κριτήριον έπιτρέπεται ή δύνανται νά έχουν έκτός του όρθου λόγου. Η άποψις αύτή ένοσρκώνουσα τας ύψηλότερας πραγματοποιήσεις του ευρωπαϊκού πολιτισμού δέχεται άξίωματικώς ότι ή άλήθεια είναι μία και μόνη και ότι όσκις ή πραγματικότης άκολουθει σκολιάς όδοις ή παρεκτροπή έχει τας ρίζας της εις έλλειψιν έπαρκούς γνώσεως ή εις παροδικήν συκώτισιν του νοός και τών συνειδήσεων, ή όποία όμως δέν άντέχει επί πολύ εις καταυαστικήν άκτινοβολίαν άδιασείστου και άπόγλου έπιχειρηματολογίας. Ο κ. Δαμαλάς άναγνωρίζει, έν τούτοις, ότι ή πειθώ τουλάχιστον επί τών ήμερών μας δέν λειτουργεί άποδοτικώς, παρηγορούμενος με τήν διαπίστωσην του George Woods, ότι πιθανόν νά ύποκλέψωμεν τήν φλόγα του Προμηθέως, αλλά επί του παρόντος ούδέν άλλο πράττομεν ει μή νά παραπονούμεθα ότι μάς καίει τά δάκτυλα.

Η άποψις αύτή ύπέχει θέσιν προανακρούσματος εις τό τελευταίον του βιβλίον υπό τόν τίτλον «Εθνικόν εισόδημα και οικονομική Ισορροπία», όπου διά μίαν άκόμη φοράν επανέρχεται μετ' άμείωτου μαχητικότητος εις τό θέμα τής άξιοπιστίας και τής άντικειμενικότητος τών καταρτιζομένων υπό του Ύπουργείου Συντονισμού Έθνικών Λογαριασμών, βάσει του διεθνώς ισχύοντος ύποδείγματος του έπεξεργασθέντος υπό του Όργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Άναπτύξεως.

Ως γνωστόν, ό κ. Δαμαλάς όρνείται διαρρηδήν, ότι ή ελληνική οικονομία σημειώνει μεταπολεμικώς άλματώδεις προόδους, εύρεθείσα μάλιστα τήν πενταετίαν 1960-1965 επί κεφαλής όλων τών χωρών του Δυτικού κόσμου από πλευράς ρυθμού ανάπτυξεως, νομίζει δε και δέν χάνει τήν εύκαιρίαν νά διατυμωανίξη πρός πσαν κατεύθυνσιν, ότι ή τοιαύτη έσφαλμένη έντύπωσις, στοιχίσασα εις τήν Ελλάδα και τήν έν έτει 1962 λαβούσαν χώραν διακοπήν τής άμερικανικής βοθηείας, όφείλεται εις κακόν ύπολογισμόν του Έθνικού Εισοδήματος υπό τών άρμοδίων ύπηρεσιών του ύπουργείου Συντονισμού, αι όποιαί άκολουθοϋν δουλικώς ξένα πρότυπα, συνυπολογίζουσαι ως εθνικόν εισόδημα και τας ύπηρεσίας, άνεξαρτήτως άν αυται είναι ή όχι παραστικαι και άνεξαρτήτως τής συντελουμένης άκριβώς λόγω τής καρκινιοειδοϋς επεκτάσεως τών παραστικών ύπηρεσιών ύπερχρεώσεως τής χώρας, άγομένης οϋτω με μαθηματικήν άκρίβειαν εις χρεωκοπίαν, ένω οι έσφαλμένως καταρτιζόμενοι στατιστικοί πίνακες εύαγγελίζονται άϊσιον και φωτεινόν μέλλον.

Ο κ. Δαμαλάς βέβαιος ών περί τής όρθότητος τών άπόψεών του από πολλών έτών

Έχει αποδοθη εις συνεχή και επίμονον προσπάθειαν να πείση τους άρμοβίους παράγοντας του ελληνικού δημοσίου βίου περί του διαπραττομένου εις βάρος της χώρας «έγκλήματος», έπειδή δέ τα άποτελέσματα της σταυροφορίας δέν ύπήρξαν παρηγορητικά και έπειδή τό άκολουθούμενον υπό των ελληνικών ύπηρεσιών σύστημα τρηήσεως Έθνικών Λογαριασμών έχει τόχει διεθ.ως έπικυρώσεως, δέν παρέλειψε να προβή εις διαβήματα και επί διεθνούς έπιπέδου, θέλων να εύρη δικαίωσιν από τους έπιστήμονας και τους έμπειρογνώμονας της άλλοδαπής. βάζει ύως της άρχής, ότι ούδεις προφήτης άναγνωρίζεται εις την ίδίαν αύτου γενέτειραν.

Ή έκδήλωσις της τοιαύτης διεθνοποιήσεως έ ό έλληνικού προβλήματος, έμφανιζόμενου υπό παραπλησίαν μορφήν εις όλας τάς χώρας του τρίτου κόσμου, ύπήρξεν ή εις την γαλλικήν γλώσσαν έκδοσις υπό τού κ. Δαμαλά τρων έργων, της «Δημηγορίας ύπέρ της μαρτυρικής «Ελλάδος» 1962, των «Παρατηρήσεων επί της ελληνικής οικονομίας» 1964, και του άνά χείρας πο ήματος «Έθνικόν εισόδημα και οικονομική Ισορροπία» 1968, όπου τό μέν έκτίθεται και αναλύεται τό υπό του τίτλου ύποδηλούμενον πρόβλημα από συστηματικής και θεωρητικής άπόψεως, τό δέ παρουσιάζεται βίσει κειμένων τό χρονικόν των προσπαθειών του συγγραφέως πρός άφύπνισιν του διεθνούς ένδιαφέροντος περί τό θέμα της καταρτίσεως των Έθνικών Λογαριασμών και των άναγκαιουσών συμπληρώσεων και διορθώσεων, ώστε ούτοι να άποδώσουν πιστότερον την πράγματι έπικρατούσαν κατάστασιν.

Έκ του χρονικού προκύπτει ότι ο κ. Δαμαλάς δέν έπέδεξεν όλιγότερον σθένος μαχόμενος επί της διεθνούς άρρένας, από ότι θα ήδύνατο να φαντασθούν οι γνωρίζοντες την άκάματον άδιαλλαξίαν του άγωνιστικού του φρονήματος. Άρκει να σημειωθή, ότι ήλθεν εις όξειαν άντιδικίαν καταλήξασαν εις ρήξιν με τους ύπευθύνους ύπηρεσιακούσ παράγοντας του Όργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Άναπτύξεως, άπαντήσαντας εις έμπεριστατωμένον ύπόμνημά του δια εύφουλογημάτων και ότι έπέτυχε να συγκροτηθή Ειδ.κή Έπιτροπή της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Έπιστημών των Παρισίων, ή όποία ήσχολήθη ειδικώς με τόσ αίτιάσεις του.

Άλλ' άν ό συγγραφεύς άπέτυχε μέχρι τούδε να προσηλυτίση εις τόσ ιδέας του οργανισμούς και ύπηρεσίας είτε έντός είτε έκτός της Ελλάδος τούτο δέν σημαίνει ότι ό άγων και ό πόθος του ύπήρξε σπονδή και θυσία εις τόν βωμόν της εύγενούς ματαιοπονίας.

Άς μή μās διαφεύγει, ότι ή λαμπρότερα τιμή κατά Καβάφην άνήκει εις όσους έτάχθησαν να ύπερασπίζουν Θερμοπόλας, βέβαιοι όντες ότι ό Έφιάλτης θα φανή και οι Μήδοι στο τέλος θα διαβούν. Έκτός όμως της ήθικής δικαίσεως, ο κ. Δαμαλάς μπορεί να άντλή και έξ άλλων πηγών ένθάρρυνσιν, ένισχύουσιν την βεβαιότητα ότι εύρίσκεται εις την όρθήν κατεύθυνσιν. Διότι δέν είναι σύνηθες φαινόμενον ούθεντία του ύψους του Κοθηγητού Charles Bettelheim να παρέχη τοιαύτην «κάλυψιν» ως έπραξεν ό έπ.φανής Γάλλος οικονομολόγος, γράψας εις τόν συγγραφέα, όφου άνέγνωσε τό τελευταίον του έργον τά έξης :

«Διεξήλθον μετά μεγίστου ένδιαφέροντος τό έργον σας, τό όποίον φέρει τόν τίτλον “Έθνικόν εισόδημα και οικονομική Ισορροπία,.. Εις τάς σελίδας του άναπτύσσετε πειστικά και έραστικά έπιχειρήματα ύπέρ μιας “θέσεως, άτράντοχτα δικαίας. Είμαι πεπεισμένος ότι ή εύρυτέρα διάδοσις αύτου του βιβλίου θα συντελέση εις άποσαφήνισιν προβλημάτων άναγομένων εις τομέα όπου αι διεθνείς όργανώσεις ένσπείρουν δυστυχώς σύγχυσιν εις πλείστας περιπτώσεις κατά την έμην άτοψιν ένσυνειδήτως».

Δ. Μορτόγιας

James Derriman: «Public Relations in Business Management», University of London Press, London.

«Όποιασδήποτε ασχολείται σήμερα με την 'Οργάνωση των 'Επιχειρήσεων (Management) πρέπει να είναι άπολύτως κατατοπισμένος επί του ρόλου και της συμβολής των Δ. Σ.

Το βιβλίο αυτό θα βοηθήσει τους διευθυνόμενους επιχειρήσεις, που δεν έχουν υιοθετήσει ακόμη τις αρχές των Δ. Σ., να εκτιμήσουν τις δυνατότητες και τα όφελγη της χρησιμοποίησης των. Θα βοηθήσει ακόμη και τους σπουδαστές να συλλάβουν την άποστολή των Δ. Σ.

Το πρώτο μέρος καθορίζει το τί είναι Δ.Σ., προσδιορίζει τους τρόπους παροχής επαγγελματικών υπηρεσιών και περιγράφει το προκαταρκτικό έργο που απαιτείται να γίνει προ της συστηματικής εφαρμογής των Δ. Σ.

Το δεύτερο μέρος παρουσιάζει την εφαρμογή των Δ. Σ. εις τους διαφόρους τομείς της διοικήσεως. Αναφέρονται διάφορες περιπτώσεις εφαρμογών εις την Μεγάλην Βρεταννίαν.

Εις το τρίτον μέρος ο συγγραφέας ασχολείται με τον προγραμματισμό των έργων και την αξιολόγησιν των αποτελεσμάτων, παραθέτει δέ ενδιαφέροντα παραδείγματα προγραμματισμού έργων.

Ο συγγραφέας, από τους έκλεκτους συμβούλους Δ.Σ. της Μεγάλης Βρεταννίας,
Μ. Π.

D. E. Hague. «Inflation», Macmillan, 1962, London.

Το πρόβλημα του πληθωρισμού, δηλαδή της σημαντικής ύψωσης των τιμών ανεξαρτήτως των αιτιών που την προκαλούν, εξακολουθεί να προσελκύει το ενδιαφέρον όλων των οικονομολόγων, ιδίως του δυτικού κόσμου, δοθέντος ότι ούτοι άπασχολούνται κατ' έξοχήν με την εξασφάλισιν των δρών μιας συνεχούς οικονομικής άνόδου άνευ πληθωρισμού. Ο σημερινός θαυμάσιος και έκ 500 σελίδων συγκείμενος τόμος περιέχει τας εισηγήσεις και συζητήσεις της διεθνούς οικονομικής εταιρείας δια το φλέγον τουτο πρόβλημα. Αι εισηγήσεις αΐται, γραμμέναι από μεγάλους οικονομολόγους, κατατάσσονται εις τας κάτωθι κατηγορίας. Μέρος Α. Γενική τοποθέτησις. Μέρος Β. Νομισματικοί κανόνες. Μέρος Γ. Νομισματικά και δημοσιονομικά πολιτικά επί του πληθωρισμού. Μέρος Δ. Πληθωρισμός και εργασιακά ένώσεις. Μέρος Ε. Διεθνείς όψεις του πληθωρισμού. Μέρος ΣΤ. Ο πληθωρισμός εις τας καθυστερημένας και εις τας σοσιαλιστικές χώρας. Ο τελευταίος κύριος τίτλος είναι πιθανόν να έξοργισή τους οικονομολόγους, των χωρών του παραπετάσματος, διότι συγκεντρώνει υπό την αΐτην σκέπην καθυστερημένας οικονομίας και κομμουνιστικής (και όχι σοσιαλιστικής ως άτόπως λέγεται) οικονομίας. Η ποικιλία των θεμάτων και άπόψεων προσφέρει έξοχα στοιχεία εις τους οικονομολόγους της θεωρίας και πράξεως.

Σ. Κ. Π.

L. A. Han: «Ein Traktat Über Währungsreform». Έκδ. J. C. B. Mohr. Τυβίγγη και Kyklos, Βασιλεία. 1964, σελ. XII + 200, τιμή πλαστικό δέρμα 18,50 μάρκα.

Δέν είναι η πρώτη φορά, που η σΐηλη αυτή ασχολείται με ένα έργο του κ. Χάν Έντελως πρόσφατα αξιολογήθηκε το βιβλίο του «50 χρόνια μεταξύ πληθωρισμού και κάμψεως», κι' άκόμα παλαιότερα δύο άλλα έργα του. Καί κάθε φορά μου δόθηκε η εύκαιρία να σκιαγραφήσω την ιδιότυπη και ιδιόμορφη προσωπικότητα του σ. Πραγματικά είναι άναπόφευκτο κατά την αξιολόγησιν των έργων του να μην ασχοληθΐ ό κριτικός και με το πρόσωπό του. Η ριζοσπαστικότητα των άπόψεών του, το ιδιότροπο και μαχητικό πνεύμα του, η άπολυτότητα της «φιλοσοφικής» του πίστεως, το κομψό και άνορθόδοξο έκφραστικό του ύφος άποτελούν στοιχεία που συναρπάζουν τον άναγνώστη.

Τὴν προκείμενην ἔργασίαν τοῦ ἐπιτοφῆρητε «Πραγματεία ἐπὶ τῆς νομισματικῆς μεταρρυθμίσεως», ὄχι μόνον γιὰ νὰ θυμίση τὴν ὁμοίτην ἔργασίαν τοῦ Κέϋνς τοῦ ἔτους 1923, ἀλλὰ καὶ νὰ μᾶς δείξη πῶς οἱ ἀπόψεις τοῦ Ἄγγλου οἰκονομολόγου ταυτίζονται σὲ πολλὰ σημεῖα μὲ τὶς δικῆς του—γι' αὐτὸ καὶ σχολιάζει συχνὰ τὶς σκέψεις τοῦ συγγραφέα τῆς Γενικῆς Θεωρίας. Ὁ σκοπὸς τοῦ εἶναι, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος, νὰ ἰσχυροποιήσῃ ἔτι ἀκόμα περισσότερο τὴν ἐπιχειρηματολογία τοῦ τῆς καταδίκης τοῦ Bretton Woods. Γιατὶ τῆς πραγματείας τοῦ Κέϋνς δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ μία προφανῆς καταδίκη τοῦ συστήματος αὐτοῦ. Μὲ τὴν ἐπαίτια ὁ κ. Χάν ἐπαινεῖ τὴ σαφήνεια καὶ τὴν κοινὴ λογικὴν τῆς πραγματείας αὐτῆς, ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἄλλων γραπτῶν του, πρὶν καταστήσῃ κεῦνσιανὸς μὲ τὴ θολὴ καὶ μὴ ρεαλιστικὴ Γενικὴ Θεωρία του.

Ἄν ὁ αἰώνας μας εἶναι ὁ αἰώνας τῶν θρύλων καὶ τῶν μύθων, τότε αὐτὸς ὁ χαρακτηρισμὸς ἰσχύει ἰδιαιτέρα γιὰ τὸ πεῖσι τοῦ χρήματος. Καὶ γι' αὐτὸ τὴν εὐθύνη φέρουν τὰ πολλὰ σχέδια τελειοποιήσεως τοῦ συστήματος τοῦ Bretton Woods, ποὺ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ θεωρίες πρὸς πραγματοποιήσασιν ἐνδὲς ὠρισμένου σκοποῦ ἐκάστοτε. Ἡ ἐπιδιώξις τῆς τελειοποιήσεως ἔχει τὴν ἔννοια πῶς τὸ σύστημα κι' ἡ βάση του, ἡ σταθερὴ ἰσοτιμία τῶν νομισμάτων, πέτυχε. Ἔτσι γεννήθηκε ὁ πρῶτος μύθος περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ συστήματος. Στὴν πραγματικότητά ἀποδείχθηκε τὸ χειρότερο. Ὁ Χάν μᾶς ἀπαριθμεῖ κι' ἄλλους μύθους (τῆ; ἀνεπάρκειας τῆς διεθνοῦς ρευστότητος, ὅπως καὶ τῶν συναλλαγματικῶν ἀποθεμάτων, τῆς ἐλλείψεως χρυσοῦ κλπ.). Τὰ διάφορα σχέδια δὲν εἶναι μονάχα ἄχρηστα ἀλλὰ κι' ἐπικίνδυνα. Ἔπειτα προσποθεῖ νὰ διαγιώσῃ τὴν ἀσθένεια τοῦ συστήματος καὶ χαρακτηρίζει τὸ σύστημα ὡς τὸ χειρότερο ὅλων τῶν κόσμων (τῶν νομισματικῶν ἔννοεῖται). Ἄλλὰ τὸ κεντρικὸ ἐρώτημα παραμένει: Σταθεροὶ ἢ εὐλόγιστοι δεῖκτες συναλλαγματικῆς ἰσοτιμίας; Ἡ προοεκτικὴ ἐξέτασις τῶν πλεονεκτημάτων καὶ τῶν μειονεκτημάτων καὶ τῶν δύο ὁδηγεῖ τὸν σ. στὴν παραδοχὴ τοῦ τελειοταίου συστήματος. Ὁ σημερινὸς κόσμος δὲν ἐνδιόφερεται τόσο γιὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος, ὅσο γιὰ τὴν διατήρησιν τῆς πλήρους ἀτασχολήσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀνάδοι. Ἡ ἀπώλεια τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος εἶναι τὸ τίμημα ποῦ πρέπει νὰ καταβληθῇ γιὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν τοῦ συστήματος. Ἄλλὰ τὸ σύστημα εἶναι ἄδικο γιατί λειτουργεῖ πρὸς ζημίαν τῶν ἀποταμιευτῶν καὶ τῶν συνταξιούχων. Μὰ δὲν ἀντιστρατεύονται μονάχα λόγοι δικαιοσύνης ἀλλὰ καὶ συγκυριακοπολιτικοὶ καθὼς καὶ διαρθρωτικοπολιτικοὶ λόγοι. Ὅταν ἀναγνωρισθῇ πῶς τὸ θεμέλιον μιᾶς ἀληθινῆς νομισματικῆς μεταρρυθμίσεως εἶναι ἡ σταθερότητα τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τῶν νομισμάτων ἐθνικῶς καὶ διεθνῶς, θὰ ἐπαναθροισθῶν καὶ πάλι οἱ Κλασσικοί, ποῦ περιφρόνησε ὁ Κέϋνς καὶ ὁ Κεῦνσιανισμὸς. Ὁ Χάν δὲν ἔταψε ποτὲ νὰ ἀντιπροσωπεύῃ μιὰ κλασσικὴ ἀντιπληθωριστικὴ ἀντιλήψιν πάνω στὸ πεδίου τοῦ χρήματος. Στὸ παράρημα δ.αβάζει ὁ ἀναγνώστης ἕξ πραγματείας, τὶς τελευταίας, ποῦ ἔγραψε, καὶ ποῦ δὲν μεταβάλλουν καθόλου τὶς ἀντιλήψεις του. Ὁ Χῶρος δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὶς μνημονεύσουμε, μὰ μῆτε κι' εἶναι ἀνάγκη. Ὁ Καθηγητὴς Χάν εἶναι: καὶ παραμένει ὁ ἐπαναστάτης στὸ πεδίου τῆς πίστεως καὶ τοῦ χρήματος. Καταπολεμεῖ τὶς παραδεδεγμένους ἀξίες μὲ τὸ ἴδιον πάθος καὶ τὴν ἴδια ἐσωτερικὴ φλόγα ὅπως κι' ὁ Νίτσε τὶς φιλοσοφικὰς ἀξίας.

Τὸ βιβλίον ἐκδίδεται σὺν πρῶτος τόμος τῆς εἰδικῆς σειρᾶς τῶν δημοσιεύσεων τῆς Ἐταιρείας Ἰσθ. «Πολιτικὴ τοῦ παρόντος», ποῦ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν παρουσίασιν ἔργων, τῶν ὁμοίων τὸ θέμα καὶ ἢ ποῶντα παρέχουν τὴν βάση γιὰ μιὰ κατ'ἀλληλὴν καὶ προκλητικὴ συζήτησιν κρίσιμων θεμάτων τοῦ παρόντος. Ὁ γνωστὸς Καθηγητὴς Σαλιν, ποῦ προλογίζει τὸ βιβλίον, δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐκλέξῃ καταλληλότερο ἔργο καὶ συγγραφέα γιὰ νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴν νέα αὐτὴν σειράν. Γιατὶ ὁ Χάν, ξεσκίζοντας θαρραλέα τὰ διάφορα ταμπὸς σὲ μιὰ περίοδο κινδύνων γιὰ τὴν χρηματικὴν καὶ τὴν παγκόσμιαν Οἰκονομίαν, προκαλεῖ, ἀλλὰ καὶ καλεῖ σὲ συλλογὴν, καὶ περισυλλογὴν, σκέψιν καὶ περίσκεψιν.

Caryl P. Haskins: «The scientific revolution and world politics». New York, Evaston: Harper & Row for the Council of Foreign Relations. 1964 σελ. 115, \$ 3.50.

Robert Gilpin & Christopher Wright (ed.): «Scientists and National policy - making», New York, London, Columbia University Press. 1964, σελ. 307, \$ 7.50.

‘Ο συγγραφέας της πρώτης έργασίας είναι γνωστός βιολόγος και πρόεδρος του Ινστιτούτου Κόρνελ του Ουάσιγκτον Καθηγητής Χάσκινς. Το κύριο θέμα του τον απασχολεί είναι γενικά οι επιπτώσεις της επιστημονικής και τεχνολογικής επανάστασης πάνω στο σημερινό κόσμο, και ειδικότερα οι σκοποί της έξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. ‘Ο συγγραφέας παραδέχεται πως τα πραγματικά προβλήματα που απαιτούν άμεσες και παγκόσμιες λύσεις, ξεπερνούν ζητήματα όπως ο ρυθμός αύξησης του αμερικανικού έθν και εισοδήματος ή η Ισορροπία του τρόμου που επιβάλλει ή συσώρευση ατομικών όπλων πρωτοφανούς όλης. Στη μελέτη του αυτή διευρύνει τους όριζόντες πέραν από τα έθνικά σύνορα γιατί η επιστημονική επανάσταση έχει δημιουργήσει άπειρους δεσμούς και μηχανισμούς, άλληλεπιδράσεις μεταξύ μεγάλων και μικρών χωρών: Χαρακτηριστικό της άναζητήσεως παγκοσμίων λύσεων από τον συγγραφέα είναι η έρευνα θεμάτων όπως η παροχή τεχνικής βοήθειας προς τις υπανάπτυκτες χώρες, ή ικανότητα των καθυστερημένων κοινωνιών να αφομοιώσουν την τεχνολογική και επιστημονική πρόοδο που προσφέρεται εωρεάν από τον Δυτικό και Ανατολικό κόσμο, οι δυνατότητες επιστημονικής συνεργασίας μεταξύ των δυτικω-ευρωπαϊκών χωρών και άλλα τέτοια ζωτικά θέματα. Η σημασία της έργασίας του Καθηγητού Χάσκινς έγκειται στην ικανότητά του να τοποθετη άντικειμενικά το όλο πρόβλημα και στην ελκρινή του προσπάθεια να βρη λύσεις με βάση την πείρα ολοκληρού της Ιστορίας των Θετικών ‘Επιστημών και της Τεχνολογίας των πολιτισμών της Δύσεως, της Ανατολής και της Λ. Αμερικής. Έτσι, κάθε διαπίστωση, κάθε κρίση και έκτίμηση των μελλοντικών πιθανών εξελίξεων έχει σαν ύπόβαθρο ολοκληρή την Ιστορία του ανθρώπινου γένους. ‘Ο Καθηγητής Χάσκινς, στις 115 σελίδες έχει συμπεκνώσει τόμουςλόκληρους, συνδυάζοντας, σε βαθμό αξιοζήλευτο, την εύρύτητα των γνώσεων του Ιστορικού, το θετικό πρίσμα του βιολόγου και τον ανθρωπισμό του στοχαστού που βλέπει καθαρά σε τι καταστροφές ή σε ποιά ευημερία για την ανθρωπότητα μπορεί να οδηγήσει ή ειρηνική ή οποίση της Έπιστήμης και Τεχνολογίας.

Η δεύτερη έργασία είναι μιá συλλογική προσπάθεια ένα από τα «συμπόσια», που τόσο συνθίζονται σήμερα στην έποχή της άκρας εξέιδ. κεύσεως της Έπιστήμης. Σα συλλογική προσπάθεια ύστερη σε ένότητα αντιμετώπισεως των προβλημάτων. Από τα 11 δοκίμια πρέπει να ξεχωρίσουμε όσα άφορούν άμεσα τις διεθνείς σχέσεις. Έτσι, ο Καθηγητής W. R. Schilling εξέτάζει την Ιδιότυπη στάση των φυσικών πάνω σε θέματα έξωτερικής και άμυντικής πολιτικής των Η.Π.Α. ‘Ο Καθηγητής A. Wohlstetter, πάλι, άσχολείται με μιá κριτική άνάλυση των υπερβολικών Ιοχυρισμών των φυσικών και ατομικών επιστημόνων πως υπερέχουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της στρατηγικής, πράγμα άσπίρηκτο από τη βρετανική και αμερικανική έμπειρία. Τέλος, πρέπει να έξάρουμε την Ιδιότερη σημασία της έργασίας του B. Brodie, της Έταιρείας Rand, που εξέτάζει την έμφάνιση μιás νέας κατηγορίας μη στρατιωτικών έμπειρογνώμωνων σε θέματα στρατηγικής, με άξουσα έπίδραση στη λήψη άποφάσεων διεθνούς στρατηγικής. ‘Ως γνωστόν, η Αμερικανική Κυβέρνηση χρησιμοποιεί εύρύτατα τέτοιους έμπειρογνώμονες, π.χ. τους ειδικούς στη θεωρία των παιγνίων, που έπηρεάζουν τη διαμόρφωση των στρατηγικών άποφάσεων παράλληλα με τις άπόψεις των στρατιωτικών.

Ε. H e i n e n: «Betriebswirtschaftliche Kostenlehr», έκδόσεις Gabler, σελ. 400, τιμή 26 μάρκα.

Παρ' ὄλη τῆ προσωπικὴ ἐκτίμησι, πού ἔχομε ἀπέαντι στὸν κοθηγητὴ τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μοιάχου, πρέπει νὰ γραφῆ, ὅτι τὸ σχετικῶς νεαρὸν τῆς ἡλικίας του καὶ ἡ μέχρι τοῦδε πείρα του δὲν ἰσορροποῦν τὸ ζυγόν, τοῦ ὁποίου τῆ μία πλευρὰ βαρῶν εἶνα πλήθος φιλοδοξιών. Ὅπως φαίνεται ἡ περίοδος τῆς ἐπιστημονικῆς του μαθητεύσεως στὸ γνωστὸ καθηγητὴ Gutenberg δὲν ἔκλεισεν ἀκόμα. Καὶ βέβαια τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ μομφή, ἀφοῦ καθένας λίγο ὡς πολὺ εἶσι καὶ μένει μαθητῆς τοῦ δασκάλου του. Ἄλλὰ τὸ ὅτι δὲν φρόντισε νὰ μείνῃ ἔξω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ δόσοος τῆς συμβατικῆς γερμανικῆς ἐμβριθείας εἶναι ἀσφαλῶς εἰς βάρος του.

Ὁ Heinen καταβάλλει τὴν εἰλικρινῆ καὶ φιλότιμη προσπάθεια νὰ προβῆ σὲ μιὰ πλατεῖα ἐκθεσι τῆς θεωρίας τοῦ κόστους. Μετὰ τὴν ἐξέτασι τῆς ἐννοίας καὶ τῆς οὐσίας τοῦ κόστους, πού παρουσιάζεται πολὺ ἐκτεταμένη, ἐπειδὴ ἀποδίδει μεγάλη σημασία στοὺς σαφεῖς ὀρισμούς, καθὼς λέγει ὁ ἴδιος, εἰσέρχεται μ' αὐτὴ τὴ βάση στὸ κύριο μέρος τῆς ἐκθέσεως τῶν κόστους καὶ τοῦ ὑπολογισμοῦ του. Ἡ θεωρία τοῦ κόστους δὲν εἶναι γ' αὐτὸν ἀφαίρεσι καὶ διανοητικὸ κατασκευάσμα μὴ ἡ προσπάθεια εὐρέσεως θεωρημάτων καὶ αἰτιωδῶν σχέσεων, πού καθιστοῦν ἐφικτὸν τὸν προὔπολογισμό, σχεδιασμό κι' ἔλεγο τῆς οικονομικῆς πορείας τῶν ἐπιχειρήσεων. Παρὰ τὴ γνώμη του αὐτὴ μᾶς ξαφνιάζουν ἐδῶ κι' ἐκεῖ σελίδες, στίς ὁποῖες συναντοῦμε μιὰ ὑπερακριβῆ καὶ ὑπερπεριστημονικὴ διατύπωσι καθὼς καὶ συμπεράσματα τόσο οὐσιγερῶς λογικά, σχεδὸν μαθηματικά, ὥστε νὰ ἀμφιβάλλομε ἂν εἶναι συγγνωστὴ ἢ παραγνωρισθῇ ἄλλων «ζωντανῶν» ἐπιδραστικῶν παραγόντων, τῶν ὁποίων ἡ φύσι εἶναι «ἔσωλογικῆ». Ὁ συγγραφέας φαίνεται νὰ συμμερίζεται τὴ μεταξὺ Γερμανῶν ἐπιστημῶν εὐρύτατα δ αδεδο, ἐν ἀντίληψι ὅτι ὁ σύνδεσμος μὲ τὴν οικονομικὴ πραγματικότητα γίνεται τόσο πιὸ στενός, ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια. Ἰσως αὐτὸ νὰ ἐξηγῆ καὶ τὴ χρῆσι ἐνός ὑπερπεριστημονικοῦ λεκτικοῦ, πού μᾶς χαρίζει τὴν ψευδαἰσθησι, πὼς ἔχομε νὰ κάνωμε μ' ἕνα ἀφηρημένον μεταφυσικὸ θέμα, παρὰ μὲ τὴ συγκεκριμένη πραγματικότητα τοῦ κόστους.

Τὸ βιβλίον ἐπομένως δὲν εἶναι μήτε πρωτότυπο μήτε κι' ἀπόλυτα διαυγές. Ἄλλὰ μολοντοῦτο παρουσιάζει μιὰ περισσότερο ἢ λιγώτερο ἄρτια κι' ὠλοκληρωμένη εἰκόνα τοῦ δύσκολου θέματος τοῦ πραγματεύεται. Σάν τέτοιον, δηλαδὴ σὸν θέμα, ἔχει ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς διευθυντῆς καὶ τοὺς ἐπιχειρηματίες, γιὰτι μπόροῦν μὲ τὴ βοήθεια τῆς θεωρίας τοῦ κόστους νὰ συλλάβουν καὶ νὰ κατευθύνουν τὴ «ροῆ τῶν δξιδῶν» κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς παραγωγῆς.

Κ. Στυλιδιώτης

Η. L i p f e r t: «National und Internationaler Zahlungsverkehr», έκδοσις Betriebsw. Verlag Dr. Th. Gabler, Weisbaden, σελ. 192, τιμὴ χαρτόδετο 15,30, πανόδετο 17,50 μάρκα.

Ὁ συγγραφέας, τακτικὸς καθηγητῆς τῆς Ἰδιωτικῆς Οικονομικῆς στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Ἀμβούργου, δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ, πού ἀσχολεῖται μὲ τὴ θεματικὴ τῶν χρηματικῶν συναλλαγῶν τόσο ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ ὅσο καὶ σὲ διεθνή κλίμακα. Συγκεκριμένα ἔχει γνωσθῆ μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων γιὰ τίς ἐργασίαι του σχετικὰ μὲ τὴν ἀγορὰ συναλλάγματος. Τὸ βιβλίον τοῦτο, παρὰ ταῦτα ἀποτελεῖ μιὰ αὐτοτελῆ καὶ ἐν πολλοῖς καινούργια ἐργασία ἀκόμα καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐπικαιρότητος. Ἡ ἐξιστόρησι ἱστορικῶν στοιχείων ἔχει συμυκνωθῆ πραγματικὰ σὲ λίγες φράσεις. Ὅτι τὸν ἐνδιέφερε ἦταν ἡ σημερινὴ πρακτικὴ. Ἔτσι ἄλλωστε ἐδικαίωσε τὴν προσδοκίαν του νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πράξι, ἂν καὶ ὄχι μονάχα αὐτήν. Ἡ χωρικὴ ἰσχύς τῶν γραφομένων του περιορίζεται κυρίως στὴ Γερμανία καὶ στὸ ἐξωτερικόν. Οἱ Ἐθνικῆς χρη-

ματικές συναλλαγές περιορίζονται στη νομισματική περ οχή του γερμανικού μάρκου. Οι διεθνείς μεταξύ της περ οχής αυτής και του 'Εξωτερικού. 'Αντικείμενο της έργασίας, ή τεχνική, οι φορείς, ή οργάνωση και τὰ προβλήματα — αλλά και οι τάσεις μελλοντικής εξέλιξεως, των έθνικών και διεθνών χρηματικών συναλλαγών. 'Η εξέταση γίνεται τόσο από της άπόψεως των Τραπεζών, των οποίων ή κυριώτερη λειτουργία είναι ή διενέργεια συναλλαγών, όσο και από της άπόψεως της Ιδιωτικής Οικονομίας. 'Αλλά κ. 'έδω κυριαρχεί ή ίδιωτ.κοοικονομική άτοψη της θεματικής. "Ετσι συνειδητά έχει άτοκλειοθή ή γενική — οικονομική θεωρία του χρήματος, της πίστεως και του ίσοζυγίου πληρωμών.

Το β βλίο έχει σωρεία τεχνικών και άλλων λεπτομερειών, που είναι κατά ένα μεγάλο μέρος, άγνωστα στο πολύ κοινό. 'Ακόμα και όσοι άσχολούνται με το θέμα βρίσκουν ένδιαφέροντα πράγματα. Για τους φοιτητές και για όλους εκείνους που βρίσκονται στο στάδιο της θεωρητικής ή πρακτικής μαθητείας — πρό πάντων γι' αυτούς που εργάζονται ή σκοπεύουν να εργασθούν στις Τράπεζες, στη Βιομηχανία και το έμπόριο — άποτελεί το έργο μιá πηγή γνώσεων, γνώσεων που δέν μίς μεταδίδονται ξερά αλλά με ζωντάνια κ' άκρίβεια. "Ενα 23σέλιδο παράρτημα περιέχει διάφορα σχεδιαγράμματα — που χρησιμοποιούνται τόσο έντός του έσωτερικού όσο και στο έξωτερικό προς διενέργεια πληρωμών. Το β βλίο, μολονότι, όπως είναι φυσικό, φέρει χαρακτήρα πρακτικού οδηγού μάλλον παρά έχειριδίου, δικαιώνει τη φύση της θεματικής με ίκανοποιητικό τρόπο.

K. Σ.

Evan Luard: «Nationality and wealth. A study in world Government», London, Oxford University Press, 1964, σελ. VIII+370, σελλίγια 42.

'Ο συγγραφέας εταίρος του Κολλεγίου του 'Αγ. 'Αντωνίου της 'Οξφόρδης άσχολείται με θέμα, το όποιον θά άπασχολή προοδευτικώς την παγκόσμιοι κοινήν γνώμην και τους υπευθύνους διά την χάραξιν της διεθνούς πολιτικής. Πρόκειται περί του προβλήματος της δημιουργίας των καταλλήλων διεθνών φορέων παγκοσμίου συνεργασίας επί πλείστοιων όσων τομέων, οι όποιοι προσλαμβάνουν ζωτικήν σημασίαν υπό την έννοιαν ότι εάν δέν έξευρεθούν ταχέως αι ένδεδειγμένοι λύσεις, τότε ή παγκόσμια ειρήνη θά ύπονομεύεται συνεχώς έκ των έγγενών αντιθέσεων και σφοδρών συγκρούσεων των έθνικών συμφερόντων. 'Ο κ. Luard χρησιμοποιεί ως άφετηρίαν της έργασίας του μιá θεμελιώδη διαπίστωση, ήτις τείνει να άποβή άξιοματική κατά την μεταπολεμικήν περίοδον. Πρόκειται περί του φαινομένου των τεραστίων είσοδηματικών διαφορών μεταξύ των ποικίλων χώρων της ύδρογείου. Μολονότι και αι πλουσιώτεροι χώροι, όπως αι Η.Π.Α. αντιμετωπίζουν και σήμερα προβλήματα έσωτερικού πολέμου κατά της πείνας, έν τούτοις, αι συντριπτικά διαφορά από άπόψεως κατά κεφαλήν είσοδήματος, βιοτικού επιπέδου, πολιτιστικής στάθμης, θνησιμότητος και έν γένει δυνατοτήτων άπολυτρώσεως του άνθρώπου έκ του φόβου της πείνας και της οικονομικής καθυστερήσεως, είναι αι δημιουργούσαι μεγίστας άνησυχίας εις τας ήγερτικάς χώρας του κόσμου. Ούτως, ό συγγραφέας έβασεν ως σκοπόν την άναζήτησιν των άπαραιτήτων μέσων, διά των οποίων οι ύφιστάμενοι φορείς ή οργανισμοί διεθνούς συνεργασίας θά άποτελέσουν την βάσιν μιás πραγματικής διεθνούς διακυβερνήσεως.

'Η δλη έργασία ύποδιαιρείται εις δέκα κεφάλαια, πραγματευόμενα άντιστοιχώς προβλήματα έκ της ύπάρξεως έθνικών κρατών και της δημιουργίας του πολυπλόκου πλέγματος των πάσης φύσεως διεθνών σχέσεων. 'Η βασική θέσις του συγγραφέως είναι ότι παρά την σημαντικήν πρόοδον εις τας χώρας της Δύσεως προς την κατεύθυνσιν της αύξήσεως του έθνικού είσοδήματος και της δικαιωτέρας αυτού

κατανομής, αι διεθνείς διαφοραί από απόψεως οικονομικής στάθμης και βιοτικού επιπέδου δύνανται να μετριασθῶν δια κοινῆς και συντονισμένης δράσεως εις διεθνή κλίμακα. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαιτεῖται ἡ μελέτη τῶν ποικίλων μέσων διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν καταλλήλων πολιτικῶν και οικονομικῶν θεσμῶν, οἱ ὅποιοι θὰ ὑπερβαίνουν τὰ στενά πλαίσια τῶν ἐθνοτήτων. Ὁ συγγραφεὺς πιστεύει ὅτι δὲν ἐπαρκοῦν τὰ δύο ἰσχυρὰ ἰδεολογικὰ συστήματα τῆς ἐποχῆς μας, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν ποικίλων ἀνισοτήτων και ἀδικιών τοῦ σημερινοῦ κοινωνικοῦ συστήματος, δηλαδὴ τῶν πολιτικῶν και οικονομικῶν τοιούτων. Ἡ οὐσιασθής ἀνισότης ἐκδηλοῦται σήμερον εις τὰ ἄνισα ἐπίπεδα οικονομικῆς ἐπιδόσεως και τοὺς ἐπικινδύνους ἀέρισους ρυθμοὺς οικονομικῆς ἀναπτύξεως. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ συγκεντρωθῶν αι προσπάθειαι τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τὴν ἐξέυρεσιν ἀληθῶς παγκοσμίων λύσεων, διότι μέχρι σήμερον αι καταβληθεῖσαι προσπάθειαι δὲν δύνανται νὰ ἀνταποκριθῶν πρὸς τὰς ραγδαίας ἐξελίξεις τῆς πραγματικότητος ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ἐπαναστατικῶν τεχνικῶν και πολιτικῶν ἐξελίξεων.

N. Π. Κ.

E. M a c h l u p: «Remaking the International Monetary System», 1969.

Ἀπὸ τῆς διασκέψεως τῆς Βιέννης (Σεπτέμβριος 1961) τοῦ Διεθνoῦς Νομισματικοῦ Ταμείου μέχρι τῆς Διασκέψεως τοῦ Ρίο - ντέ - Τζανέιρο (Σεπτέμβριος 1967) συνετελέσθη, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων, σημαντικὴ πρόοδος εις τὸν τομέα τῆς διεθνoῦς νομισματικῆς συνεργασίας, ἰδία πρὸς τὴν κατεῦθυνσιν τῆς συμπληρώσεως και τροποποιήσεως τῆς συμφωνίας τοῦ Bretton - Woods.

Τὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας νέων διεθνῶν μέσων πληρωμῶν ἀνεγνωρίσθη ἐπισημῶς εις τὴν διάσκεψιν τῆς Βιέννης, ἂν και ἀπὸ τινῶν ἐτών προηγουμένως ὁ καθηγητῆς κ. Ξ. Ζολάτας ἤγειρε τοῦτο ἐπισημῶς εις λόγον του εἰς τὸ Δ Ν.Τ. (1958). Ἡ προκύψασα ὁμως διεθνῆς συζήτησις περὶ τῆς ἐπαρκείας ἢ μὴ διεθνῶν μέσων πληρωμῶν ἢ διεθνoῦς ρευστότητος ἦτο ἄνευ οὐσιαστικοῦ ἀποτελέσματος, λόγω τῆς ἐλλείψεως ἀντικειμενικοῦ κριτηρίου ἢ κανόνων προσδιορισμοῦ τοῦ ἀρίστου ἢ ἐπιθυμητοῦ μεγέθους διεθνῶν μέσων πληρωμῶν.

Ὁ καθηγητῆς Machlup, διαθέτων προπλεμικὴν πείραν ἐπὶ τῶν διεθνῶν νομισματικῶν προβλημάτων, ἀξιόλογον συγγραφικὴν δραστηριότητα ἐπὶ τῶν μεταπολεμικῶν διεθνῶν νομισματικῶν ἐξελίξεων, ἀλλὰ και μὲ ἀτεγκτον λογικὴν Wittgenstein βιεννέζικη διαύγειαν πνεύματος και καλαισθησίαν διατυπώσεως προσπαθεῖ, εις περιωρισμένον σχετικῶς ἀριθμὸν σελίδων νὰ μᾶς διοφωτίσῃ — πράγμα τὸ ὁποῖον κατορθώνει λίαν ἐπιτυχῶς — ἐπὶ τῶν ἐξῆς ἑξ θεμάτων:

Π ρ ὶ τ ο ν : Τὴν ἱστορίαν τῆς διεθνoῦς συνεργασίας εις τὰ πλαίσια τοῦ Δ. Ν. Τ. και τῆς Ὁμάδος τῶν Δέκα και οὕτω παρουσιάζει χρησιμωτάτην ἐπισκόπησιν γεγονότων, τῶν ὁποίων ἀκόμη και οἱ εἰδικοί ἔχουν χάσει τὴν συνέχειαν, γεγονότων τὰ ὅποια τελικῶς ὠδήγησαν εις τὴν συμφωνίαν «ειδικῶν τραβηκτικῶν δικαιωμάτων» (S.D.R.)

Δ ε ὑ τ ε ρ ο ν : Περί τοῦ πῶς, παρ' ὅλον ὅτι αι βασικαὶ ἀπόψεις και συμφέροντα διόταντο (και ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ διότανται) καταρθῶθη τελικῶς νὰ ἐπιτευχθῆ συμφωνία χάρις εις ἀνωδύνους φραστικὰς διατυπώσεις, ἐρμηνευομένας ἐν πολλοῖς κατ' ἀρέσκειαν. Τὸ σχετικὸν τμήμα ἀποτελεῖ πράγματι λαμπρὸν κοινωνιολογικὸν δοκίμιον τῆς ἀλληλοσυσχετίσεως μεταξὺ πολιτικῆς και οικονομικῆς εις τὸν τομέα τῆς διεθνoῦς οικονομικῆς διπλωματίας.

Τ ρ ῖ τ ο ν : Τὸ οικονομικὸν περιεχόμενον τῆς πραγματοποιηθείσης συμφωνίας και τῆς πραγματικῆς φύσεως τῶν «ειδικῶν τραβηκτικῶν δικαιωμάτων».

Τ ἔ τ α ρ τ ο ν : Τὰς προϋποθέσεις και συνεπείας τοῦ νέου συστήματος δημι-

μιούργιαι συναλλαγματικών μέσων, ως και ανάλυσιν τῶν προταθέντων ἀλλ' ἀπορριφθέντων διαζευκτικῶν συστημάτων εἰς Ρίο.

Π έ μ π τ ο ν : 'Ανάλυσιν τῶν διαφόρων ἐρμηνειῶν τοῦ νέου συστήματος, ὅπου ὁ συγγραφεὺς υἱοθετεῖ πνευματικὴν στάσιν καὶ μέθοδον ἀνταξίαν τῶν καλυτέρων φιλοσόφων τῆς γλωσσολογικῆς (ἢ νομιναλιστικῆς) σχολῆς τῆς 'Οξφόρδης.

Τέλος, Ἔ κ τ ο ν : 'Ανάλυσιν τῶν διεθνῶν νομισματικῶν προβλημάτων εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν ὁποίων θὰ συμβῆλῃ ἢ συμφωνίαι, ὡς καὶ ποῖα ἐκ τούτων θ' ἀφήσῃ ἄλυτα.

Κατὰ τὸν συγγραφέα, ἐνῶ αἱ ἀκαδημαϊκαὶ διαφοραὶ ἀποσαφηνίζονται διὰ τῆς χρησιμοποίησεως διατυπώσεων μὴ ἀμφιβόλου ἐρμηνείας, εἰς τὴν πολιτικὴν ἀντιθέτως αἱ διαφοραὶ ἐπιδύονται ἀκριβῶς ἀντιθέτως δηλαδὴ διὰ τῆς ἀποφυγῆς σαφῶν διατυπώσεων καὶ γλώσσης. Τοῦτο συνέβη τόσον μεταξύ Keynes καὶ White εἰς τὸ Bretton—Woods ὅσον καὶ μεταξύ τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν καὶ Γάλλων εἰς τὴν συμφωνίαν τοῦ Ρίο.

'Ὁ ὅρος «εἰδικὰ τραβηκτικὰ δικαιώματα» (πιστὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ), κατὰ τὸν συγγραφέα, δὲν ἀποδίδει μετ' ἀκριβείας τὸ οὐσιώδες χαρακτηριστικὸν τοῦ νέου συστήματος. 'Απ' ἐναντίας, ὁ Ἰσπανικὸς ὅρος giro, ὑποδηλοῦ ὀρθῶς ὅτι πρόκειται περὶ μεταφορᾶς ἀπὸ λογαριασμοῦ εἰς λογαριασμόν, χωρὶς μείωσιν τοῦ συνόλου τῶν δημιουργηθέντων μέσων πληρωμῆς. 'Εν ἄλλοις λόγοις, πρόκειται περὶ δικαιωμάτων, δημιουργουμένων ἐκ τοῦ μηδενός, ὠρισμένου ὕψους καὶ διανεμομένων εἰς τὰς συμμετεχούσας χώρας ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων κριτηρίων καὶ κανόνων. Αἱ συμμετέχουσαι χώραὶ δύνανται νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ δικαιώματα αὐτὰ εἰς τὰς ἐξῆς δύο μόνον περιπτώσεις: Εἰς τὴν περίπτωσιν ἀναγκῶν ἰσοζυγίου πληρωμῶν καὶ εἰς τὴν περίπτωση ἑξελίξεων εἰς τὸ σύνολον τῶν συναλλαγματικῶν τῶν μέσων διὰ τῆς ἀκόλουθου ἀπλουστάτης μεθόδου: Μία χώρα, ἢ ὁποία ἔχει πρόβλημα ἰσοζυγίου πληρωμῶν μεταβιβάζει εἰς μίαν ἄλλην χώραν (μέσω εἰδικοῦ λογαριασμοῦ εἰς τὸ Δ.Ν.Τ.) εἰδικὰ τραβηκτικὰ δικαιώματα (S.D.R.) ἐναντι ἰσοπόσου ὄντως μετατρέψιμου νομίσματος. Αὕτη εἶναι ἡ βασικὴ λογικὴ τοῦ μηχανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ὅμως προσδιορίζεται ἀπὸ σειρὰν νομικῶν καὶ τεχνικῶν κανόνων, μὴ δυναμένων λόγῳ τῆς πολυπλοκότητός των νὰ συνοψισθοῦν ἐνταῦθα.

'Ὡς πρὸς τὴν διανομὴν τῶν S.D.R., αὕτη προβλέπεται ὅτι θὰ γίνῃ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν συμμετοχὴν (quota) τῶν διαφόρων χωρῶν εἰς τὸ Δ.Ν.Τ. 'Εὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀποφασίζεται, ὡς πρώτη δόσις, ἡ διανομὴ S.D.R., ἴση πρὸς 10 τοῖς ἑκατὸν τῆς ὕφισταμένης συμμετοχῆς εἰς τὸ Δ.Ν.Τ. τότε ἡ Ἑλλάς θὰ λάβῃ τραβηκτικὰ δικαιώματα ἀξίας 10 ἐκ. δολλαρίων, ποῦ ἀποτελοῦν ἀσήμαντον συμβολὴν εἰς τὰς συναλλαγματικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας.

'Η ἀξία ὅμως τοῦ ὑπὸ ἐπισκόπησιν βιβλίου τοῦ Machlup δὲν συνίσταται τόσον εἰς τὴν ἐπιτυχῆ διασάφησιν τοῦ μυστηρίου τῶν εἰδικῶν τραβηκτικῶν δικαιωμάτων ὅσον εἰς τὴν σωρείαν τῶν παρατηρήσεών του ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ χρήματος καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ διεθνoῦς νομισματικοῦ συστήματος.

'Ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ χρήματος ὀρθῶς ὁ συγγραφεὺς ὑπενθυμίζει εἰς τοὺς ἀναγνώστας του, ὅτι τὸ χρῆμα ἀποτελεῖ χρέος διὰ τὸν ἐκδίδοντα καὶ ἀπαιτήσιν διὰ τὸν κάτοχόν του. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ εἰς τὰς διεθνεῖς συναλλαγὰς μὲ τὰ μετατρέψιμα νομίσματα. Μόνον ὁ χρυσὸς δὲν ἀποτελεῖ χρέος δι' ὁλονδήποτε. Τὸ αὐτὸ θὰ ἰσχύσῃ καὶ δ.ἀ τὰ τραβηκτικὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα διανεμόμενα δὲν ἀποτελοῦν χρέος οὐθένος. 'Εντεῦθεν ἴσως καὶ τὸ δημοσιογραφικὸν τῶν ψευδῶν ὄμων «χάρτινος χρυσός,» τὸ ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς ἀπορρίπτει. Τὰ τραβηκτικὰ δικαιώματα, ἐπὶ πλέον εἶναι ἀκάλυπτα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δὲν ἀποτελοῦν εὐθύνην οὐθένος, διότι δὲν ὑπάρχει νόμιμος κεντρικὸς ὀφειλέτης. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔχει σημασίαν εἶναι ὅτι θὰ γίνωνται δεκτὰ ὡς μέσον πληρωμῶν καὶ ὅτι προθύμως θὰ διακρατῶνται ἀπὸ τὰς διάφορους χώρας, διότι ἀπλῶς ὄλαι αἱ χώραὶ θὰ τὰ ἀποδέχωνται. Ἄλλωστε αὕτη εἶναι καὶ ἡ σύγχρονος ἔννοια τοῦ χρήματος εἰς τὰ διεθνή πλαίσια.

Ἄλλ' ἐνῶ ἡ δημιουργία τῶν εἰδικῶν τραβηκτικῶν δικαιωμάτων, ἐάν τελικῶς ἀρθοῦν αἱ γαλλικαὶ ἀντιρρήσεις πρὸς δραστηριοποιήσιν των, θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν διεύρυνσιν τῆς διεθνοῦς ρευστότητος καὶ συνεπῶς εἰς τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν καὶ τοῦ συνεχῶς ἐπεκτεινομένου διεθνοῦς ἐμπορίου, ἐν τούτοις, τὸ νέον σύστημα ἀφήνει ἄλυτα τρία ἄλλα βασ.κὰ προβλήματα τοῦ διεθνοῦς νομισματικοῦ προβλήματος. Πρῶτον, τὸ πρόβλημα τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς ἀναπτύξεως τῶν ὑπαναπτύκτων οικονομιῶν. Δεύτερον, τὸ πρόβλημα προσαρμογῆς τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζουν συστηματικῶς ἐλλείμματα (ὡς αἱ Η Π.Α. καὶ τὸ Ἠνωμένον Βασίλειον) ἢ πλεονάσματα (ὡς ἡ Γερμανία). Καί, τέλος, τὸ πρόβλημα τῆς ἐμπιστοσύνης πρὸς τὰ κεντρ.κὰ νομίσματα, ἥτοι τὸ δολλᾶριον καὶ ἡ στερλίνα, πρὸς τὸ ὁποῖον σχετίζεται τὸ πρόβλημα τοῦ χρυσοῦ.

Αἱ παρουσιαζόμεναι ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀναλύσεις εἶναι ἄκρως περιεκτικαί. Περιοριζόμεθα ἐνταῦθα εἰς τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις. Πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ κατανομή τῶν τραβηκτικῶν δικαιωμάτων ἢ προβλεπομένη ὑπὸ τῆς συμφωνίας τοῦ Ρίο εἶναι ἄδικος, διότι αἱ ὑπανάπτукται χῶραι θὰ λάβουν μόνον τὸ 28 τοῖς ἑκατὸν τῆς νεοδημιουργουμένης ρευστότητος, ἐνῶ αἱ προηγμένοι χῶραι μὲ μεγάλην συμμετοχὴν εἰς Δ.Ν.Τ. θὰ λάβουν σχετικῶς ὑψηλὸν ποσοσιὸν δικαιωμάτων Οὕτω, διατυπῶνται ἡ ὑπόνοια ὅτι τὸ νέον σύστημα θὰ συμβάλῃ μᾶλλον εἰς τὴν χρηματοδότησιν τοῦ ἐλλείμματος τῶν Η Π.Α. καὶ τοῦ Ἠνωμένου Βασιλείου, ἐνῶ, ὡς ὑπεστήριξε προσφάτως ὁ Triffin θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἐπίλυσιν γενικῶν προβλημάτων, ὡς ἡ σταθεροποιήσις τῶν τιμῶν τῶν πρωτογενῶν προϊόντων ἢ ἡ καταπολέμησις τῆς διεθνοῦς κερδοσκοπίας συναλλαγμάτων.

Τὸ πρόβλημα τοῦ μηχανισμοῦ προσαρμογῆς ἐνδέχεται νὰ διευκολυνθῇ οὐσιῶδως τῆς φημολογουμένης «εὐθυγραμμίσεως» τῆς ἰσοτομίας ὠρισμένων εὐρωπαϊκῶν νομισμάτων μετὰ τὰς γερμανικὰς ἐκλογὰς τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου ἢ καὶ ἐνωρίτερον.

Ὡς πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ χρυσοῦ, ὡς παρετήρησεν ὁ καθηγητὴς Milton Friedman (ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ οἰκονομολόγος τοῦ συρμοῦ μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου Ν ξον) εἰς πρόσφατον διάλεξιν του εἰς Γενεύην, ὁ χρυσὸς ἔχει εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπονομισματοποιηθῇ. Πιθανὸν ἡ τιμὴ του εἰς τὴν ἐλευθερὰν ἀγορὰν νὰ ὑψωθῇ περαιτέρω, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν διὰ τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου καὶ τῶν πληρωμῶν. Ἡ διεθνὴς οἰκονομία, πάντοτε κατὰ τὸν Friedman, στηρίζεται εἰς τὴν πραγματικότητα εἰς τὸν «κανὸνα - δολλᾶριου».

Ἰδίᾳ μετὰ τὸ κλείσιμον τῆς ἀγορᾶς τοῦ χρυσοῦ τοῦ Λονδίνου καὶ τὴν καθιέρωσιν διπλῆς τιμῆς χρυσοῦ, τὰ ἐπίσημα εἰς χρυσὸν συναλλαγματικὰ ἀποθέματα ἔπασσαν νὰ ὑφίστανται τὴν σταθερὰν ἐκείνην διάβρωσιν, ἢ ὁποῖα ἐδημιουργεῖτο συνεπείᾳ περιοδικῶν κρίσεων ἐμπιστοσύνης πρὸς τὰ κεντρικὰ νομίσματα. Μὲ τὴν δημιουργίαν τῶν εἰδικῶν τραβηκτικῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν περιοδικὴν αὐξήσιν των, ἡ ἀναλογία τοῦ χρυσοῦ εἰς τὸ σύνολον τῶν διεθνῶν μέσων πληρωμῶν θὰ μειοῦται συνεχῶς καὶ τοιουτοτρόπως ἡ ἀνθρωπότης ἴσως μίαν ἡμέραν ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὁ Keynes ἀπέκάλεσε «barbarous relic».

Τέλος, εἰς τὴν σελίδα 98, ὑποσημείωσιν 3, πολλοὶ Ἕλληνες Οἰκονομολόγοι καὶ «ἰδεολόγοι τοῦ μισθοῦ» θὰ εὕρουν μίαν χρησιμωτάτην παρατήρησιν ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας.

Γεώργιος Δ Λουκόπουλος

R. W. M o r e l l : «Management Ends and Means». Chardler Publishing Co , 1969, pp. 200.

Ὁ συγγραφεὺς, ἐγκρατὴς ἀκαδημαϊκὸς καὶ μὲ βιομηχανικὴν ἐμπειρίαν, ἐξέδωκε τελευταίως τὸ ὡς ἂνω βιβλίον. Κατ' αὐτόν, πολλὴ φιλολογία τῆς Ὀργανωτικῆς στρέφεται περὶ τὴν λειτουργικὴν αὐτῆς συμβολὴν εἰς τὰς οικονομικὰς μονάδας. Ἄρ-

χομένη αυτή από τον προγραμματισμόν, επεκτείνεται εις τὰς μεθόδους έσωτερικής οργανώσεως και διοικήσεως, καταλήγουσα εις την ένάσκησιν του έλέγχου δράσεως τών διαθεσίμων πόρων. Έν τούτοις, ή αντιμετώπισις αυτή κρίνεται ώς ανεταρκής και ώς παραδοσιακή. Το αντίκειμενον τής 'Οργανωτικής, ή οργανώσεως, εύρίσκεται εις την δυναμικήν κατάστασιν τής διαρκούς εξέλιξεως, την οποίαν δέν δυνάμεθα νά άγνωήσωμεν. "Υπό την έπήρειαν τής φιλοσοφίας και τής οικονομομετρίας, ίδία δέ τών έπιχειρησιακών έρευνών, διαπιστοϋται από τοϋ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου και έντεϋθεν συνεχής τάσις διευρύνσεως τών άρχών και μεθόδων τής 'Οργανωτικής, οϋχι μόνον εις τήν οικονομίαν, αλλά και εις την τεχνολογίαν και την κοινωνιολογίαν. "Η τάσις αυτή άποσκοπεί έν πολλοίς, όπως διευρυθοϋν αι γνώσεις τής ήγεσίας τών οικονομικών μονάδων και διευκολυνθῆι αυτή εις την λήσιν όρθών αποφάσεων. Έάν έν άτομον είναι άνίκανον νά λαμβάνη όρθές αποφάσεις, τότε τοϋτο είναι άνίκανον νά ήγηται δραστηριότηός τινος, άνεξαρτήτως του βαθμού τών γνώσεών του επί τής λειτουργικής οργανώσεως συλλογικής τινος προσπαθείας.

"Η άποψις αυτή του συγγραφέως είναι βεβαίως όρθή, αλλά καθ' ήμάς θα ήδύνατο νά τύχη περαιτέρω διευρύνσεως. Τοϋτο δέ διότι ή λήσις και ίδίως ή έκτέλεσις τών αποφάσεων τής ήγεσίας δέν πρόκειται νά είναι τόσοσιν άποτελεσματικά, έν επί πλέον δέν ληφθοϋν ύπ' όψιν πορίσματα έπιστημονικής έρεύνης και τελικώς οργανωτικάί άρχαί και μέθοδοι, σχετικά πρός την διάρθρωσιν ή την μορφολογίαν τής τυπικής διοικητικής οργανώσεως, την έπικοινωνίαν και τās ανθρωπίνας σχέσεις, έτι δέ και την όργανωσιν τής παραγωγικής και διανεμητικής λειτουργίας τών έπιχειρήσεων.

"Απλή ήδη άπαρίθμησις τών αναπτυσσομένων εις το βιβλίον τοϋτο θεμάτων, θα διευκόλυνε τον αναγνώστην εις τον σχηματισμόν πληρεστέρας εικόνας επί τής συμβολής του συγγραφέως. Αρχ κώς έξετάζονται ζητήματα όρισμού τής διοικητικής οργανώσεως, ώς και σχετικά πρός τās έπιδιώξεις και τά μέσα τής 'Οργανωτικής, από πλευράς έπιρροών εις την άνοδον τής έργατικής άποτελεσματικότητας. Έν συνεχεία γίνεται λόγος περι τής φύσεως, του σκοποϋ, τών άρχών και τών μεθόδων τής διοικητικής οργανώσεως, δια νά αναπτυχθῆ κατόπιν το θέμα τής έπιλογής προσωπικού, τής συμπεριφοράς αυτού, τών προσόντων του και τών ίκανοτήτων του. Μετά ταϋτα παρέχονται ύποδείγματα λήψεως αποφάσεων. "Έκαστον κεφάλαιον του βιβλίου συνοδεύεται από σχετικές παραπομπάς εις ειδικήν βιβλιογραφίαν και από έρωτήσεις πρός οϋζήτησιν.

"Έκ τής συντόμου ταϋτης σκιαγραφήσεως έξάγεται το συμπέρασμα, ότι δυνάμεθα νά συστήσωμεν ένθέρμως την άνάγνωσιν του βιβλίου τούτου εις πάντα άσχολούμενον θεωρητικώς και πρακτικώς περι την Μικρο-Οικονομικήν 'Οργανωτικήν, ίδίως δέ εις τούς Καθηγητάς τής 'Οργανωτικής και τούς παρακολουθούντας σεμινάρια άνωτέρου έπιστημονικού έπιπέδου.

Ιωάννης Λ. Χρυσοχοϋ

Harold G. Moulton: «Can Inflation be controlled?» George Allen and Unwin, Σελλίνια 21.

Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι πρός όλίγου άκόμη θα ήτο δυνατόν νά ύπάρχουν πολλοί οικονομολόγοι, οι όποιοι θα ήσαν έτοιμοι νά ύποστηρίξουν ότι το έρώτημα του 'Αμερικανου οικονομολόγου ήτο παράκαιρον ότι ή έπιτυχία με την όποιαν πολλοί χωραί φαίνονται ότι άποκατέστησαν την σταθερότητα τών τιμών περι τά μέσα τής παρελθούσης δεκαετίας άποδεικνύουν ότι ό έλεγχος του πληθωρισμοϋ είναι δυνατός δια τών συνήθων μέτρων οικονομικού έλέγχου και τών συγχρόνων παραλλαγών των. Σήμερον όμως έκδηλοϋται πολύ μεγάλος δισταγμός επί του σημείου αυτού.

Διότι, όπως άποδεικνύει σαφέστατα ή επανεμφάνισις του πληθωρισμοϋ εις πολλάς χώρας, οι άντιπληθωριστικά έπιτυχία δέν ήσαν τόσοσιν μεγάλα. "Επρεπε δέ νά άποδι-

δονται ἐν μέρει εἰς ἓνα φραγμόν, ὁ ὁποῖος εἶχε τεθῆ εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον. Τώρα ὅμως, ὅποτε ἡ νέα ἀνάπτυξις εἶναι φαινόμενος ἐπεκτεινόμενος πανταχοῦ, εἶναι πολὺ ἀβέβαιον ἔαν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ προβλήματος τοῦ πληθωρισμοῦ.

Ἦς ἐκ τούτου τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μοῦλτον ἐμφανίζεται κατὰ τὴν καταλληλοτέραν δυνατὴν στιγμὴν, καὶ ὄχι ὀλιγότερον διότι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους καταγίνεται μετὴν κατάρριψιν τῶν ἀπρηχαιωμένων καὶ ἀστηρικτῶν νομισματικῶν θεωριῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδέσποζον κατὰ τὴν θεώρησιν τοῦ ζητήματος τούτου εἰς διαφόρους χώρας κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Διότι δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία ὅτι πολλαὶ ἀπὸ τὰς θεωρίας ποῦ ἐβασίσθησαν ἐπὶ τῶν θεωριῶν αὐτῶν ὄχι μόνον ἀπέτυχον εἰς τὴν πράξιν ἀλλὰ μᾶλλον περιέπλεξαν τὴν κατάστασιν. Ἡ θέσις τοῦ κ. Μοῦλτον εἶναι ὅτι πολὺ μικρὰ ὠφέλεια εἶναι δυνατὸν νὰ προκύψῃ ἀπὸ τοὺς πιστωτικούς ἐλέγχους, τὸν χειρισμὸν τῶν τόκων, τοὺς νομισματικούς περιορισμούς καὶ διάφορα ἄλλα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἔχει ἐπινοήσῃ ἡ ὀρθόδοξος νομισματικὴ σχολὴ πρὸς διατήρησιν τῆς σταθερότητος τῶν τιμῶν.

Μετὰ πολλὰ στοιχεῖα καὶ ἀριθμούς ἐπιδίδκει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν στηρίζεται ἡ ἀντίληψις καθ' ἣν ἡ καταναλωτικὴ ζήτησις ἀποτελεῖ τὴν κινητήριον δύναμιν τῆς αὐξήσεως τῶν τιμῶν — ὅτι ἡ ἀλληλουχία τῶν γεγονότων συνίσταται εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἀποθεμάτων τῶν τραπεζῶν, τοὺς χαμηλοὺς τόκους τὴν αὔξησιν τῶν ἐπιχειρηματικῶν δανείων καὶ τὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Ὑποστηρίζει μᾶλλον ὅτι τὸ κίνητρον προέρχεται ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ κόστους — διότι ἡ αὔξησις τῶν μισθῶν καὶ τῶν ἄλλων παραγόντων τοῦ κόστους ὀδηγεῖ εἰς ἀντισταθμιστικὴν αὔξησιν τῶν χονδρικῶν τιμῶν, ἡ ὁποία μετὴν σειράν της ὀδηγεῖ εἰς αὐξήσεις τιμῶν. Ὑποστηρίζει εὐθέως ὅτι ἡ αὔξησις τῶν παραγόντων τοῦ κόστους, ἀποτελεῖ τὴν μόνην πίεσιν πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν.

Ἐναντιοφύκτως, αἱ σκέψεις αὐταὶ τὸν ὀδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ μόνος τρόπος ἐλέγχου τοῦ πληθωρισμοῦ θὰ συνίστατο εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν διαπραγματεύσεων σχετικῶς μετὰ τοὺς μισθοὺς. Καὶ τοῦτο εἶναι δυσάρεστον διότι θίγει τὰ δικαιώματα ὅσον καὶ συμφέροντα τοῦ ἀνθρώπου καὶ αὐτὰ κατὰ τὴν γνώμην του ἔχουν μεγαλυτέραν σημασίαν ἀπὸ τὸν προκύπτοντα πληθωρισμόν. Ἐν ὀλίγοις, ὁ πληθωρισμὸς πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς τὸ τίμημα τῆς προόδου εἰς τὰ δημοκρατικὰ κράτη. Ὁ κ. Μοῦλτον εἶναι ἴσως πολὺ ἀπαισιόδοξος ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα συνδέσεως τῶν μισθῶν καὶ τῆς παραγωγικότητος, συνδέσεως τὴν ὁποῖαν χρειάζοντα τὰ δημοκρατικὰ κράτη ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν συγχρόνως τὴν σταθερότητα καὶ τὴν πρόοδον. Ἀλλὰ τελικῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ κοινὴ λογικὴ.

A. Π. Κ.

V. M u t h e s i u s : «Das Gespenst der Wirtschaftlichen Macht», Ἐκδοσις F. Knapp., σελ. 176, τιμὴ 12,80 μάρκα.

Τὸ ἀτελειοποίητο καὶ σχετικῶς ἐλεύθερο πεδίο τῆς ἐπιστήμης μας παραοὔρει καθὲ τὸσο μερικτοῦς οἰκονομολόγους στὴν ἐφεύρεση καὶ διατύπωση πρωτότυπων παραμυθιῶν. Μιὰ τέτοια διάθεσις ἐνέπνευσε «τὸ φάντασμα τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως» — στὴν προσπάθειαν τοῦ συγγραφέα νὰ τὸ ἐξορκίσῃ. Ὁλόκληρα βιβλία, πολὺχρονα συνέδρια, ἀτέλειωτες συζητήσεις, μετὰ μιὰ λέξιν ὡκεανὸς προφορικῶ καὶ γραπτοῦ λόγου, πασχίζουν νὰ δείξουν καὶ νὰ δαμάσουν μιὰ ζοφερὴ πραγματικότητα, ὅπως εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἰσχὺς, καὶ ξαφνικὰ προβάλλει στὴ σκηνὴ ἓνας οἰκονομικὸς συγγραφέας διακηρύσσοντας: «Δὲν ὑπάρχει οἰκονομικὴ δύναμις. Εἶναι μονάχα ἓνα φάντασμα, ὅπως εἶναι ἡ φαντάσματα, τὸν τρομάζουν τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σὰν τέτοιο ἀνύπαρκτο. Ζῆ μονάχα στὶς παραστάσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀνθρώπινη παράστασις γύρω ἀπὸ μιὰ πραγματικότητα, δὲν εἶναι ἡ ἴδια». Ἄν δὲν ἦταν συνεκδοχὴς ἐνὸς περίφημου ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ, τῆς «Zeitschrift für das gesamte Kreditwesen», ποῦ ἔχει καταστῆ ἓνα ἀναγνωρισμέ-

νο βήμα ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης καὶ συζητήσεως — πράγματι σπουδαῖες νέες θεωρίες καὶ ἀπόψεις πρωτοδημοσιεύτηκαν καὶ πρωτοδημοσιεύονται στίς στήλες του — θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ μὴ πάρη κανεὶς στὰ σοβαρὰ τὶς γνώμες του ΓΙ' αὐτὸ ἀποροῦμε πού ἔνας λαμπρὸς κατὰ τὰ ἄλλα, ἐπιστήμονας ξεσπαθώνει μὲ τέτοια κοφτερὰ καταπληκτικὰ λόγια γιὰ νὰ ἀφανίσῃ ἕνα τεράστιο ζήτημα.

Μὰ περισσότερο ἀποροῦμε γιὰ ἕναν ἄλλο ἀστήρικτον ἰσχυρισμὸ του: Καὶ βέβαια ὑπάρχει τὸ πρόβλημα τῆς δυνάμεως, ἀλλὰ δὲν θὰ πρέπει νὰ τὸ ζητήσῃ κανεὶς στίς μεγαλοεπιχειρήσεις, Τράπεζες καὶ μονοπώλια, ἀλλὰ — πράγμα παράδοξο — στίς ἐργατικὲς ἐνώσεις! Ἡ ἰσχύς, πού ἔχουμε αὐτὲς στὰ χέρια τους εἶναι πραγματικὴ καὶ ὄχι φανταστικὴ. Εἶναι ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ κάτι ἄλλο: πρόξενος κακῶν, εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ κακὴ. "Ὅθεν καλεῖται τὸ κράτος νὰ ἐπιβλέπῃ μὲ τὸ ἄγρυπνὸ του μάτι τὴ δραστηριότητα τῶν «κακοποιῶν» ἐργατικῶν ὀργανώσεων. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ Κράτος γίνεται ἐντονώτερον στόχος τοῦ κ. Μ. Ξεκινώντας ἀπὸ ἕνα στενὸ ὀρολογικὸ δογματισμὸ πολιτικῆς φύσεως, ὅτι δύναμις ὑπάρχει ἐκεῖ ὅπου ὑφίσταται κρατικὴ ἐξουσία καὶ ἐκεῖ, ὅπου ἡ ἴδια τὴν μεταβιβάζει, χαρακτηρίζει τὸ Κράτος σὰν τὴν πρωτογενῆ πηγὴ ἰσχύος καὶ ἀκόμα σὰν τὸν ἐχθρὸ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ γενικώτερα τῆς οἰκονομικῆς τάξεως.

Κι' ἐμεῖς νομίζαμε μέχρι τώρα, ὅτι ἡ σημασία τοῦ κρατικοῦ ρόλου ἔγκειται ἀκριβῶς στὴν πάταξη καὶ οὐδετεροποίηση τῶν ἐχθρικῶν στοιχείων τοῦ οἰκονομικοῦ μας καθεστώτος.

Ὁ Δρ. Μ. καλεῖ τοὺς σοφοὺς, τοὺς πολιτικοὺς καὶ κυρίως τοὺς ἐπιστήμονες — μὲ ἀληθινὰ εἰρωνικὸ τρόπο — νὰ πάψουν νὰ βασανίζουν τὴν φαιά οὐσία τοῦ κεφαλοῦ τους μ' ἕνα ἀνυπαρκτὸ φάντασμα καὶ νὰ στρέψουν — ἀντίθετα — τὸ ἐρευνητικὸ τους βλέμμα ἐκεῖ ὅπου ἡ οἰκονομικὴ ἰσχύς εἶναι πραγματικότης, ἐπεὶ αὐτοὶ δυστυχῶς δειχνουν ἰδιαιτέρη προτίμηση στὸ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ φαινομενικὰ μόνο προβλήματα, εἴτε διότι δὲν ὑφίστανται ἀντικειμενικὰ κι' εἶναι ἐπομένως ἀνάγκη νὰ τὰ δημιουργήσουν μόνοι των, εἴτε διότι τὰ ὑπάρχοντα δὲν τὰ βλέπουν. Μιὰ τέτοια μομφὴ μπορεῖ νὰ πηγάζῃ ἢ ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἀγανάκτηση ἑνὸς ἀποστόλου τῆς ἀλήθειας, πού μάχεται ἐναντίον τυφλῶν εἰδωλολατῶν ἢ ἀπὸ κίνητρα μικροπροποῦς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς.

Θὰ ἦταν ὅμως ἄδικο νὰ παραληφθῇ ἡ ὑπογράμμιση μερικῶν γονίμων ἀπόψεων τοῦ βιβλίου, κοινωνικοπολιτικῆς φύσεως, πού ἀφοροῦν ἰδιαιτέρα τὴν πολιτικὴν τοῦ σχηματισμοῦ ἰδιοκτησίας ἀπὸ εὐρύτερα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ, τὶς δέουσες κρατικὲς ἐνέργειες πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτῆ, κλπ. Ὅμως ὅλες αὐτὲς οἱ χρήσιμες καὶ σωστὲς ἰδέες εἶναι ἀνίκανες νὰ ἀπαλείψουν τὴν δυσμενῆ καθολικὴ ἐντύπωση, πού προξενεῖ ἡ μονομέρεια καὶ ἡ περίεργη δογματικὴ προκατάληψη τοῦ συγγραφέα. Κρίμα μόνο, πού ἡ κομψότητα καὶ ἡ σαφήνεια τοῦ λόγου, ἡ λαμπρὴ ἔκφραση, μ' ἕνα λόγο, ἡ λογοτεχνικὴ χάρις τοῦ γραψίματος, ἐτέθησαν στὴ δουρικὴ ὑπηρεσία ἑνὸς ἀτυχοῦς σκοποῦ.

Τὸ γραπτὸ αὐτὸ, γεμᾶτο ἀπὸ ἀντιφάσεις, ἄρχισε ἤδη νὰ δέχεται ἐπιθέσεις ἀπὸ ὅλους ἐκείνους, πού δὲν ἔχουν τὴν παιδικὴ ἀφέλεια νὰ πιστεύουν στὸ φάντασμα τοῦ κ. Μ., ἀλλὰ τὴ χάρη τῆς λογικῆς καὶ τῆς παρατηρήσεως, ὥστε νὰ πιστεύουν, ἀντίθετα, στὴν τυραννικὴ παρουσία ἑνὸς πραγματικοῦ τέρατος πού τοὺς θέτει τὸ μέλημα νὰ παλέψουν μαζί του νικώντας το. Μὰ ἀκριβῶς αὐτὸ ἀπετέλεσε — ὑποψιάζομαι — τὴν κυριώτερη αἰτία τῆς γενέσεως τοῦ βιβλίου — καὶ τὸ χειρότερο — καὶ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ του μὲ τὰ ἀρνητικὰ καὶ δυσάρεστα ἀποτελέσματα, πού ἄρχισε κι' ὅλας νὰ δείχνῃ: φιλονεικία καὶ ἀντεγκλήσεις.

Κ. Στυλιδιώτης

Plotinus: The Enneads, trans. by Stefen Mackenna, Faber, Λονδίνον, 1962.

Ἡ πάντοτε συνεχιζομένη ἔκδοσις τῶν παλαιῶν Ἑλληνῶν συγγραφέων, εἴτε μετὰ τοῦ κειμένου, εἴτε μόνον ἐν μεταφράσει ὑπὸ τῶν Βρετανῶν καὶ ἄλλων ἄλλοθενδῶν εἶναι τὸ μὲν ἢ καλλιτέρα μέθοδος διαδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὸ δὲ μία

περαιτέρω ἐνθάρρυνσις πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ μίαν ὑπόμνησις διὰ τὸ βάρος ποῦ ἔχουν ὅπως συνεχίσουν τὴν μεγάλην παράδοσιν ποῦ ἀφήκαν οἱ παλαιοί. Ἡ παρούσα ἐκδοσις τῶν Ἑννεάδων τοῦ Πλωτίνου ἐξ 630 σελίδων εἶναι ἡ τρίτη κατὰ σειράν παρουσίαις τῆς ἀρχικῆς μεταφράσεως τὴν ὁποίαν ἐπεξεργάσθη ὁ Πέιτις. Περιλαμβάνει ὅλον τὸ κείμενον τῶν Ἑννεάδων, ἦτοι τῶν ἑξ βιβλίων τοῦ Πλωτίνου, ἕκαστον τῶν ὁποίων διηρέθη ὑπὸ τοῦ ἐκδόσαντος αὐτὰ κατὰ πρῶτον μαθητοῦ τοῦ Πλωτίνου (δηλ. τοῦ Πορφύριου) εἰς ἑννέα τμήματα. Ὡς εἶναι γνωστόν, ὁ Πλωτίνος εἶναι ὁ τελευταῖος μεγάλος φιλόσοφος, ζήσας κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν περίοδον (205-270), καὶ προσπαθῆσας νὰ συνδυάσῃ τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν πρὸς τὴν χριστιανικὴν, διὸ καὶ τὸ σύστημά του ἐκλήθη νεοπλατωνισμός. Εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς φιλοσοφικότητος τοῦ Πλωτίνου ὅτι παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἐδίδαξε φιλοσοφίαν ἐν Ῥώμῃ περὶ τὰ 25 ἔτη, ἐν τούτοις ἐδέχθη νὰ λάβῃ τὸν κάλαμον πρὸς συγγραφὴν, μόνον μετὰ τὰ 50 ἔτη τῆς ἡλικίας του. Ὁ ἀναχθεὶρας τόμος εἶναι ἕξοχος, διότι πλὴν τῆς καθαροτυπίας του καὶ τῶν εἰσαγωγῶν του, περιλαμβάνει καὶ τὴν βιογραφίαν τοῦ Πλωτίνου ἀπὸ τὸν Πορφύριον. **Σ. Κ. Π.**

Roger Prionret: «La France et le Management», Paris, 1968.

Ὅπως σὶ τὴν «Ἀμερικανικὴ Πρόκληση» τοῦ Σερβάν Σρεμπέρ, ὁ ἀναγνώστης θὰ διακρίνῃ στὸ βιβλίον αὐτὸ τὴν ἴδια ἀγωνία. Πῶς ἡ γαλλικὴ καὶ γενικὰ ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπιχείρησις θὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν τεχνολογικὴ καὶ διοικητικὴ ὑπεροχὴ τῆς ἀμερικανικῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ συνεντεύξεις μὲ Γάλλους ἐπιχειρηματίες στὸ δεῦτερον μέρος τοῦ βιβλίου καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς τελειώνοντας τὴν ἀνάγνωσίν του νὰ μὴ τὸ κλείσῃ περισσότερο αισιόδοξος ἀπὸ ὅσο ὅταν ἄρχισε νὰ διαβάξῃ τὶς πρώτες σελίδες του. **Α. Ν. Π.**

«Asia» A handbook, by Guy edited Wint. Ἐκδότης Anthony Blond, σελ. 880.

Ὁ Guy Wint συνεκέντρωσε πλειάδα ἐπιφανῶν ἐμπειρογνομόνων, οἱ ὁποῖοι ἐκλήθησαν καὶ ἔγραψαν γιὰ τὰ προβλήματα καὶ τὶς ἰδιουτυπίες τῆς Ἀσίας, τῆς μεγάλης καὶ πολυάνθρωπης ἡπείρου, ποῦ σιγὰ σιγὰ τείνει νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἱστορικὸ ἐκτόπισμα ἀνταποκρινόμενον σὴν ἑκτασῇ, καὶ τὸν πλοθυσμὸ τῆς. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἔργου εἶναι διττός. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποβλέπει νὰ παράσῃ ἀξιόπιστα στατιστικὰ δεδομένα καὶ ἐλεγμένες πληροφορίες, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ μπορῇ νὰ λειτουργῇ καὶ ὡς ἔγκυρη ἐγκυκλοπαιδεῖα γενικοῦ προσανατολισμοῦ. Ἄν κρίνομε ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος, πῶς πολὺ ἀνταποκρίνεται ἡ προσπάθεια στὸν πρῶτον στόχον. **Μ.**

« S P O U D A I »

« ETUDES »

Edition Bimensuelle de l' École
des Hautes Études Industrielles

« STUDIES »

Bimonthly Edition of the Graduate
School of Industrial Studies

Le Pirée — 40, M. Karaoli - A. Dimitriou — Piraeus

Ἡ Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ οὐδεμίαν φέρει εὐθύνην διὰ τὰ ἐτυπώγραφα ἄρθρα
τὰ ὁποῖα ἐκπροσωποῦν μόνον τὰς γνώμας τῶν ὑπογραφόντων.

Τύποις : ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΣΕΡΜΠΙΝΗ, Μπουμπουλίνας 8, Ἀθήναι - 147, Τηλ. 633.729